

Ugovor o pružanju usluge br 2007/135 – 516

Europe Aid/123679/C/SER/ba

EU VET-3

KONZICNI GLOSAR TERMINA I POJMOVA STRUČNOG OBRAZOVANJA I OBUKE za BiH

Verzija II

Bosna i Hercegovina, jesen 2008

Ovaj Projekt finansira Evropska unija

Implementira European Profiles
Greece u konzorciju s British
Council i Hifab International
Sweden

A

Akademsko priznavanje: vidjeti *priznavanje*

Akreditacija: postupak (kao i rezultat postupka) **akreditovanja** u kojem se dobiva pravo od određene nadležnog tijela da se obavlja određena uloga ili pružaju određene usluge. Odnosi se na ustanove, usluge, zajednička ili izvršna tijela, obrazovatelje i takođe na programe (uključujući kurikulum, module, itd.). Tijelo ili ustanova koja pruža obuku **je akreditovana** za pružanje obuke. U nekim okruženjima kaže se da je obrazovatelj dobio **odobrenje** da pruža obuku. Dakle, dobio je *akreditaciju* da vrši određenu obuku. Tijelo koje izdaje certifikaciju može također biti akreditovano za izdavanje certifikacije. Akreditacija može imati oblik **licenciranja** ako su zadovoljeni određeni uslovi, tj. dodjeljivanje **licence** instituciji da može pružati određene usluge, kao npr., **dodijeliti licence** instituciji ili organizaciji da obavlja specijalizovanu obuku određenog profila. Uobičajena međunarodna praksa se posebno odnosi na univerzitetsku akreditaciju, akreditaciju programa stručne obuke, akreditaciju organizacije, akreditaciju izvršnog organa, akreditacija za organizatore obuke na radnim mjestima i po kompanijama, akreditacija organima nadležnim za dodjelu kvalifikacija, itd. Akreditaciju daje ili dodjeljuje relevantni zakonodavni organ, na osnovu **akreditacionog portfolija**, čiju procjenu vrše imenovani ocjenjivači po prethodno utvrđenim kriterijima i standardima. Ako se akreditacija odnosi na posebne discipline, naziva se **specijalizovana akreditacija**. Akreditaciju dodjeljuje delegirano **akreditaciono tijelo** (obično zvano **akreditor**) za određeni vremenski period koji se naziva **trajanje akreditacije**. Kada istekne taj vremenski period, traži se **ponovna akreditacija**.

Akreditaciono tijelo: vidjeti: *akreditacija*

Akreditativan: vidjeti: *akreditacija*

Akreditor: vidjeti: *akreditacija*

Akreditovan: vidjeti: *akreditacija*

Aktivna populacija: čine je svi pojedinci populacije tržišta rada starosne dobi od 15 do 65 godina, bez obzira da li su zaposleni ili ne.

Aktivne mjere zapošljavanja: na tržištu rada, mjere osmišljene da pomognu implementaciji politika zapošljavanja da bi se za osobe koje su završile školu ili za nezaposlene osobe poboljšao pristup tržištu rada, poslovima i vještinama koje su vezane za posao. One obično uključuju profesionalno savjetovanje, podršku za stvaranje radnih mjesta i sve vrste obuka. Ove mjere se razlikuju od "pasivnih mjera" ili "mjera održavanja dohotka".

Akumulacija učenja: u cjeloživotnom učenju, sakupljanje sukcesivnog iskustva učenja i/ili certifikacija da bi se koristile za skupljanje kreditnih bodova prema cilju sticanja kvalifikacije..

Akumulirati: vidjeti: *prijenos kreditnih bodova*

Analiza potreba za vještinama (SNA): proces analize, obično u obliku anketnog istraživanja, kroz koje se potrebe pojedinca ili grupe pojedinaca ocjenjuju i opisuju.

Autonomija: termin se odnosi na mogućnost da se poduzmu inicijative i aktivnosti bez traženja dozvole od vlasti ili bez podvrgavanja kontroli nekog kontrolnog organa. **Autonomija škole** je preduslov za razvoj i reformu.

Autonomija škole: stepen mogućnosti datih školi, da sama odlučuje u vezi s obavljanjem obuke, upravom i administracijom, finansiranjem, itd.

B

Bihejvioristički ciljevi: ciljevi izraženi u smislu vanjskog ponašanja. Vidjeti *ciljevi, učenje*.

Biznis: generički pojam koji se odnosi na svaki poduzetnički tip privatnog preduzeća. *Poslovna administracija* je jedna od najpopularnijih specijalizacija u oblasti menadžmenta.

Bolonjski proces: aktuelni proces integracije i harmonizacije visokoškolskog obrazovnog sistema u Evropi, o kojem se odlučilo u Bolonji, Italija, 1999. godine. To je međuvladina inicijativa s ciljem da se stvori evropski prostor visokog obrazovanja (EHEA = European Higher Education Area) do 2010. i da se evropski sistem visokog obrazovanja promovira širom svijeta. Odlučivanje unutar Procesu počiva na pristanku svih zemalja učesnica. Širi ciljevi Bolonjskog procesa su postali: uklanjanje prepreka studentskoj mobilnosti širom Evrope; jačanje atraktivnosti evropskog visokog obrazovanja u drugim dijelovima svijeta; uspostavljanje jedinstvene strukture sistema visokog obrazovanja širom Evrope i da se ova jedinstvena struktura bazira na dva glavna ciklusa, dodiplomski i diplomski.

C

CEDEFOP (Evropski centar za razvoj stručnog obrazovanja): Evropska agencija osnovana 1975. u Berlinu i premještena u Thesaloniku, Grčka, 1995. godine. Pomaže unapređivanju i razvoju stručnog obrazovanja i obuke na prostoru EU. Referentni centar EU za stručno obrazovanje i obuku i jedna od prvih specijalizovanih i decentralizovanih agencija osnovanih za pružanje naučnog i tehničkog znanja u određenim područjima i promoviranju razmjene ideja između različitih evropskih partnera. CEDEFOP radi na promicanju cjeloživotnog učenja širom proširene EU, pružajući informacije o sistemima stručnog obrazovanja i obuke te analizama, politikama, istraživanjima i praksama istih. Neki od zadataka CEDEFOP-a su, naime, da : sakuplja odabranu dokumentaciju i analize podataka; doprinosi razvijanju i koordiniranju istraživanja; koristi i diseminira informacije; ohrabruje zajedničke pristupe problemima stručnog obrazovanja i obuke; obezbijedi forum za debatiranje i razmjenjivanje ideja.

Centri izvrsnosti: vidjeti: *izvrsnost*.

Certifikacija: Formalni proces za dokazivanje da pojedinac posjeduje kvalitete potrebne za obavljanje neke radnje. Drugačije, to je proces formalnog priznavanja dostignuća ili usklađenosti. Certifikacija se odnosi na pojedince. Pojedinac je **osposobljen** za obavljanje neke usluge ili da vrši određene uloge i zadatke kada je za to propisno **certifikovan**, kada za to posjeduje odgovarajući **certifikat/svjedodžba**. Certifikat/svjedodžba je službeni dokument koji dokazuje i bilježi dostignuće pojedinca, i izdaje se nakon standardizovanih procedura ocjenjivanja. Primjeri certifikacije u međunarodnoj praksi su izdavanje certifikata pripravnicima (odraslim ili mladim), uposlenicima, direktorima škola, nastavnicima, obučavateljima, upravnom/administrativnom osoblju, itd. Trenutno se izdaje dodatak certifikatu, svjedodžbi, poznat kao **Dodatak svjedodžbi**, dokument koji pojašnjava stručne kvalifikacije vlasnika svjedodžbe. Dodatak svjedodžbi izdaje isto tijelo koje izdaje svjedodžbu. Također, certifikat/svjedodžba potvrđuje da je **učenje** kod pojedinca (**znanje, vještine i kompetencije**) nadležna ustanova provjerila i potvrdila pravovaljanost. Certifikacija je normalno rezultat standardnih procesa i postupaka **ocjenjivanja**, i certifikaciju vrši (dodjeljuje kvalifikacije) propisno nadležna (**akreditovana**) **tijela za izdavanje certifikacije**. Certifikacija tako **vrednuje** ishode *formalnog, neformalnog ili informalnog učenja*. Certifikacija se može odnositi na formalno, neformalno i informalno učenje.

Certifikat: vidjeti: *certifikacija*.

Cilj učenja: vidjeti: *cilj, nastavni cilj*.

Cilj: Cilj je sveobuhvatno određivanje namjere ili svrhe programa učenja ili misije ili politike institucije. U nizu relevantnih termina na engleskom, kojim se izražava cilj: **aims, goals, objectives** (ciljevi, opšti ciljevi, *specifični ciljevi*), termin 'aim' ima najširi obuhvat.

Cilj: izrečena definicija onog što se namjerava postići kao rezultat radnje ili aktivnosti. Cilj se može odnositi na učenje, program, projekat, politiku, strategiju, misiju itd., dakle njihova izmjerljiva operacionalizacija.

Često dolazi do zabune u upotrebi različitih termina za označavanje cilja: ('objective', 'aim', 'goal', 'overall objective') specifični cilj, krajnji cilj, opšti cilj, itd. Ovi termini su hijerarhijski poredani, te definišu šta koji uključuje, šta koji više podrazumijeva. Od uopštenijeg do specifičnijeg redosljeda: 'aim', 'goal', 'objective', gdje se termin 'opšti cilj' koristi kao sinonim opštem, krajnjem cilju. Termin **cilj ('aim')** se koristi za najuopšteniji generalni opis namjeravanog rezultata obično veće aktivnosti ili institucije. (npr. "ciljevi obrazovanja"). Obuhvat termin **'goal' (cilj)** je ograničeniji i pokriva veći dio sveukupnog cilja. **'Objective' (specifični cilj)** je specifični dio krajnjeg cilja 'goal'. Kada govorimo o podučavanju i učenju, termini **"nastavni ciljevi"** i **"ciljevi učenja"** su čak još specifičniji ciljevi i direktno se odnose na **ishode učenja**. **Bihevioristički cilj** je cilj izražen u terminima biheviorizma, i znači ono što su učenici u stanju da urade kao rezultat svog učenja i što nisu mogli da urade prije nego se učenje desilo. (Vidjeti također termine cilj i krajnji cilj).

Ciljevi: termin koji se upotrebljava za definiranje očekivanih ili željenih ishoda aktivnosti, programa ili procesa učenja. U lancu različitih riječi koje se s engleskog jezika prevode kao cilj "aims, goals i objectives", 'goals' je po opsjegu uži od 'aims', ali širi od 'objectives', koji se često prevodi kao specifični ciljevi.

Cjeloživotno učenje (LLL= Lifelong Learning): svo kumulativno učenje u životu pojedinca ("od kolijevke pa do groba"), koje za cilj ima poboljšanje znanja, vještina i kompetencija radi osobnih, građanskih, društvenih i/ili stručnih razloga. LLL je trenutno kamen temeljac politike obrazovanja u EU. LLL je mnogo šire nego obuka odraslih, obrazovanje odraslih, kontinuirano stručno obrazovanje ili obuka; može uključivati sve oblike i vrste aktivnosti učenja: formalno, neformalno i informalno. Ponekad se umjesto ovog termina, koriste izrazi **sveobuhvatno učenje** ili čak **učenje tokom života**. U LLL od suštinske je važnosti centralna pozicija onog koji uči.

Cjeloživotno upućivanje: vidjeti: *upućivanje*.

CVET: vidjeti: *kontinuirano stručno obrazovanje i obuka*.

CVT: vidjeti: *kontinuirana stručna obuka*

D

Daljnje obrazovanje i obuka: vidjeti: *kontinuirano obrazovanje i obuka*.

Decentralizacija: proces u skladu s kojim se odvija prenošenje odgovornosti sa centralnog nivoa, koji posjeduje administrativne i operativne odgovornosti, na nivoe regionalnih ili lokalnih vlasti. Uobičajeni razlozi za decentralizaciju su da se obezbijedi bolja podrška i bliža povezanost s potrebama društva na lokalnom nivou, smanjivanje administrativnih troškova, smanjivanje birokracije, unapređivanje kapaciteta i tehnološkog znanja i ekspertize na lokalnom nivou, prilagođavanje sistema stručnog obrazovanja i obuke lokalnim potrebama, davanje više **autonomije** školama za stručno obrazovanje i obuku, itd.

Deskriptori nivoa: vidjeti: *pokazatelj nivoa*.

Deskriptori: ključni termini ili fraze koje na koncizan i kodiran način opisuju veći sadržaj. Obično se takvi termini koriste u bazama podataka za lociranje izvora poput tekstova, članaka, odluka, itd. Vidjeti takođe **deskriptore nivoa**.

Detaljni opis programa: vidjeti: *program* i *detaljni opis*.

Dijagnostičko ocjenjivanje: vidjeti: *ocjenjivanje*.

Dinamička evaluacija: određeni oblik evaluacije koji je stalan i integriran u procesu, u programu, u određenoj aktivnosti poput nastavne sesije, itd. Posebne karakteristike dinamičke evaluacije su da obuhvaća sve povezane elemente kao što su ocjenjivanje, praćenje, procjenjivanje, itd, ali kao nerazdvojan dio aktivnosti ili procesa evaluacije. Prema tome, odmah daje povratnu informaciju za direktno unapređenje u svakom momentu procesa.

Dinamičko upućivanje i savjetovanje: vidjeti *upućivanje*.

Diploma: pored svojih uobičajenih drugih značenja, unutar obrazovanja i obuke termin se upotrebljava za određivanje certifikacije na nivoima iznad preddiplomskog studija. Obično se odnosi na magistarski ili doktorski stepen.

Diploma: termin koji se ponekad odnosi na službeni dokument (certifikat) koji priznaje da je imenovani pojedinac postigao navedeni (obično) akademski stepen. U pojedinim slučajevima koristi se da opiše postignuti stepen kvalifikacija (nivo), koji se u pojedinim zemljama dodjeljuje za nivo između dodiplomskog i magistarskog stepena. Ponekad se bez razlike koristi kao sinonim certifikatu, za svaki stepen iznad dodiplomskog, ali isključujući doktorski stepen, te uključujući certifikaciju kontinuiranog obrazovanja. U drugim slučajevima koristi se za potvrđivanje čak i neakademskog učenja. U Evropskoj uniji se sada uz diplomu izdaje **Dodatak diplomi:** detaljni opis postignuća vlasnika diplome, koji se prilaže uz certifikat stečene kvalifikacije. Dodatak pruža dodatne informacije koje se ne mogu uključiti u format zvanja, kao što su sadržaj obuke, vrijeme, kreditni bodovi, predmeti, obučavatelji, metodologije,

specijalizacije, itd. Razlikuje se format dodatka diplome između akademskog sektora i sektora stručnog obrazovanja (vidjeti također *dodatak svjedodžbi*).

Diplomirati: kao glagol, znači uspješno završiti (obično formalno) obrazovanje ili program obuke i za to dobiti formalnu certifikaciju.

Disertacija: veći (obično pismeni) projekat koji uključuje istraživanje studenta, značajno doprinosi finalnom ocjenjivanju ka (većem) stepenu. Takođe vidjeti **Teze**.

Dodana vrijednost: poboljšanje koje učenici postižu (u znanju, vještinama, sposobnostima i drugim odlikama) kao rezultat svog obrazovanja i obuke.

Dodatak diplomi: vidjeti: *diploma*.

Dodatak svjedodžbi: vidjeti: *certifikat*.

Dodijeljena kvalifikacija (certifikacija): dokument kojim *nadležno tijelo (za izdavanje kvalifikacija/certifikacije/akreditacije)* dodjeljuje, odobrava ili daje pojedincu, službi, agenciji za 1) postizanje određenih ciljeva (u formalnom priznavanju postignuća), i u tom slučaju ovaj se dokument naziva *certifikacija* ili *kvalifikacija* ili 2) za odobravanje određenih odgovornosti (u tom slučaju se naziva *akreditacija*). Dokument dodijeljen pojedincu bilježi da je taj pojedinac postigao određeni standard dostignuća u znanju, vještini ili kompetenciji. Dodjeljivanje kvalifikacija ili certifikacija se obično obavlja na bazi *standarda dodjeljivanja kvalifikacija*. **Dodijeliti (award)** je glagol za dodjeljivanje kvalifikacija.

Dodiplomski stepen: Prvi nivo akademskog stepena, obično zahtijeva tri (prema Bolonjskom procesu) ili četiri godine studiranja i, čak, više za medicinu.

Dodiplomski: termin koji opisuje prvi nivo univerzitetskih studija koje normalno vode do dodiplomskog stepena ili ekvivalenta. Odnosi se na studente tog nivoa (nediplomirane studente), programe (*dodiplomski programi*) itd.

Donator: pojedinac ili grupa pojedinaca, agencija, država ili institucija, obično međunarodna organizacija, koji pružaju pomoć u formi kapitala ili resursa uopšte. EU je glavni donator u raznim kategorijama zemalja. **Donatorski projekti** su projekti koje finansira donator.

Donatorski projekat: vidjeti: *donator* i *projekat*.

Dosije o napredovanju: vidjeti: *progres*.

Dostupan: vidjeti: dostupnost

Dostupnost VET-a: vidjeti: dostupnost

Društvena isključenost: vidjeti: *društveno uključivanje*.

Društveno uključivanje: integrisanje pojedinaca ili grupa u društvo, kao građana ili kao članova različitih javnih društvenih mreža. Društveno uključivanje ukorijenjeno je u tržištu rada

ili privrednom uključivanju. Ako se ne može postići društveno uključivanje, rezultat je **društvena isključenost**.

Društveno-ekonomski partneri: partneri koji čine socijalno i ekonomsko okruženje u društvu, obrazovanju, u zemlji. Svoje stavove obično izražavaju kroz **društveno-ekonomska vijeća**.

Društveno-ekonomsko: vidjeti: *društveno-ekonomske partnere, socijalne partnere*.

Društvo zasnovano na znanju: termin koji se upotrebljava u međunarodnoj terminologiji, naročito u sklopu Lisabonskih okvirnih ciljeva, da označi koliko je važno da društvo proširuje svoje znanje i postaje više **znalačko društvo**.

Državni kvalifikacijski okvir: NQF (NQF= National Qualifications Framework) je državni sistem, jedinstvena cjelina prihvaćena u zemlji i međunarodno, kroz koju se mogu mjeriti svi ishodi učenja i povezivati jedni s drugim na koherentan način, definišući odnose između svih nivoa obrazovanja i obuke. NQF je razvijen, ili je razvijanje u toku, u državama članicama EU i drugim zemljama koje su povezane s EU, u nastojanju da se obezbijedi uporedivost nivoa **kvalifikacija** u kvalifikacijskim sistemima država članica EU.

NQF obezbjeđuje podatke po strukturiranom šablonu, i zasniva se na obrascu EQF koji je razvijen unutar EK, i garantuje državno usaglašene kriterije, državno regulirane procese i mjere, i priznavanje kvalifikacija (dodijeljene certifikacije) za svaki nivo. Prema tome NQF je "krov" pod kojim je smješten državno standardizovan proces. U NQF certificirane kvalifikacije su grupisane na ograničen broj područja zanimanja/porodica/skupina. Na ovoj osnovi, važno je usaglasiti se oko područja porodica i nivoa ishoda učenja (na referentnim nivovima kvalifikacija). Također, NQF obuhvata državne standarde obrazovanja i obuke koji se, naravno, zasnivaju na državnim standardima zanimanja.

NQF uključuje sve VET povezane komponente: državni registar / bazu podataka zanimanja / profile zanimanja, standarde zanimanja i obrazovanja, državni kurikulume i programe, usavršavanje nastavnika/obučavatelja/, akreditacija ponuđača obuke i programa, monitoring vršenja obuke, ocjenjivanje za certifikaciju kvalifikacija i državni sistem osiguranja kvalitete. Zbog njegove kompleksnosti, potrebno je da sa NQF upravlja relevantno nadležno tijelo, posebno državno (centralno) tijelo (državno vijeće ili agencija). Vidjeti također *Kvalifikacije, Evropski kvalifikacijski okvir*.

Državni okvir kvalifikacija: vidjeti: *Državni kvalifikacijski okvir*.

Dualna obuka: vidjeti *naizmjenično obrazovanje*.

Đak koji je završio bilo koju školu (tečaj): neko ko je uspješno završio (obično formalno) obrazovanje ili program obuke. Vlasnik svjedožbe ili diplome.

E

ECTS: vidjeti: *Evropski sistem prenosa kreditnih bodova.*

Efikasnost: odnosi se na opseg do kojeg aktivnost postiže svoje ciljeve uz najmanje korišćenje resursa. **Ekonomičnost** se posebno odnosi na elemente cijene koštanja: ako aktivnost postiže svoj cilj uz najmanje moguće koštanje ili ako proizvodi bolje rezultate uz isto koštanje.

Ekonomika rada: vidjeti: *tržište rada.*

Eks-ante/Prethodni: koristi se da pokaže procese, radnje, aktivnosti ili mjere koje su organizovane ili su se desili prije neke druge aktivnosti ili mjere. Obično se upotrebljava kao *prethodno istraživanje, ocjenjivanje ili evaluacija.*

Eks-Post fakto- : koristi se da pokaže radnje ili aktivnosti ili mjere koje se dešavaju nakon što se određeni događaj odigrao. *Eks-post fakto istraživanje* je primjer upotrebe.

Eksterni: generalno termin označava sve što je izvan okvira, konteksta, agencije, institucije, itd. Obično se koristi da definiše određene aktivnosti, kao što su naime: **eksterna evaluacija, eksterni ispitivač, eksterna neovisna procjena institucije, eksterni pregled, eksterna kontrola, eksterni monitoring,**

E-kurs: vidjeti: *e-učenje, učenje na daljinu.*

Ekvivalent punog vremena učenja (FTE): Ekvivalent omjera nominalnog redovnog vremenskog opterećenja studenta u visokom obrazovanju koje vanredni student treba da postigne.

Ekvivalentan: vidjeti: *ekvivalentnost.*

Ekvivalentnost: znači biti **jednakovrijedan.** U obrazovanju i obuci, programi mogu biti jednakovrijedni, evkvivalentni, kao što to mogu biti zvanja, diplome, svjedodžbe, kvalifikacije itd. Ekvivalentnost je preduslov za uzajamno priznavanje kvalifikacija. Ekvivalentnost se zasniva na uzajamno priznatim standardima. **Ispit ekvivalentnosti** je ispit s ciljem ocjenjivanja ekvivalentnosti. Vidjeti *akreditovanje prethodnog učenja* kod pojma *akreditacija.*

E-učenje: bilo koje učenje koje se uglavnom oslanja na informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT = Information and communication technologies). Ono može obuhvaćati različite formate i hibridne metode: upotrebu softvera, interneta i CD-ROM-a, on-line učenje ili bilo koji elektronski ili interaktivni medij. Bezbroj tečajeva **obrazovanja na daljinu** se organizuje danas u formatu e-učenja.

Europas: Dokument (prije hrpa dokumenata), kreiran u okviru Kopenhaškog i Bolonjskog procesa, dizajniran da podstakne mobilnost i cjeloživotno učenje u proširenoj Evropi, pomažući građanima da bolje komuniciraju i prezentuju svoje kvalifikacije i vještine diljem Evrope. Europas donosi zajedno nekoliko postojećih instrumenata za transparentnost diploma,

svjedodžbi i kompetencija. Europas će unaprijediti i mobilnost poslova između zemalja. kao i između sektora, i mobilnost s ciljem učenja.

Europas čine pet različitih dokumenata: 1) Europas CV, 2) Europas mobilnost, 3) Europas dodatak diplomi 4) Europas dodatak svjedodžbi, i 5) Europas jezički pasoš

Evaluacija: Procjena *vrijednosti* nečega ("**objekta evaluacije**"), bez obzira da li je opipljiv predmet, osoba, proces, rezultat, proizvod, program, kurikulum, sistem obrazovanja i tako dalje. To je sistematsko određivanje vrline, vrijednosti, značaja itd. Evaluacija uključuje proces ispitivanja informacije o *predmetu procjene*. Često se evaluacija pogrešno upotrebljava kao sinonim za ocjenjivanje. Međutim, evaluacija je šira od ocjenjivanja i uključuje prosuđivanje o vrlini ili vrijednosti objekta procjene. Vrlina uključuje prosuđivanje o unutrašnjoj vrijednosti. Vrijednost uključuje procjenjivanje instrumentalne vrijednosti. **Evaluatori**

Evaluacija može koristiti informacije prikupljene kroz *monitoring*. Specifični procesi kao *ocjenjivanje, procjena, praćenje, vrednovanje* itd. su uključeni u koncept evaluacije. Evaluacija može biti *eksterna evaluacija* ili *interna evaluacija*.

U *eksternoj evaluaciji* ljudi izvan programa ili institucije (*tim eksterne evaluacije* ili *eksterni evaluatori* ili *vanjski eksperti*) se koriste da procijene objekat evaluacije. Suprotno stoji za *internu evaluaciju*.

Evaluacija je neodvojivi proces u *osiguranju kvalitete* i neodvojivi dio *Sistem osigranja kvalitete*. U biti, koncept "*Osiguranja kvalitete*" sam po sebi je uglavnom sastavljen od elemenata evaluacije. *Procjenjivati* je aktivan glagol.

Dio evaluacije ili stepen u procesu evaluacije uz *ocjenjivanje je i procjena*. Povezano s evaluacijom je i *vrednovanje*, koje znači dokazivanje da je nešto punovažno

Različiti *oblici* evaluacije se upotrebljavaju u trenutnoj praksi evaluacije u obrazovanju. Između najčešće korišćenih, *formativna evaluacija, sumativna evaluacija* ili *finalna evaluacija* su među najpoznatijim.

"Monitoring" i "Evaluacija" nisu sinonimi i kao takvi ne koriste se u istim diskursima. Kada se upotrebljavaju oba termina, onda se razlikuju na mnogo načine. Naime, evaluacija se obično koristi za šire i obuhvatnije procese, obično nakon kraja programa (finalna ili sumativna / eks - post fakto), najviše se upotrebljava za eksterne ili nezavisne evaluacije, korisnici rezultata su u većini slučajeva, kreatori politike ili strateški planeri. *Dinamička evaluacija* je teoretsko poimanje evaluacije, s naglašenim kontinuitetom i tekućim procesom, obuhvatajući monitoring i evaluaciju u jednu cjelinu. *Model dinamičke evaluacije* je model razvijen za implementaciju Dinamičke evaluacije.

Evaluator: vidjeti: *evaluaciju*.

Evropska fondacija za obuku (ETF): agencija osnovana 1995. godine u Torinu, Italija, postala je centar ekspertize u pružanju podrške službama EK u vezi s VET-om i tržištem rada i u

podržavanju razvijanja radne snage i zapošljivosti trećih zemalja unutar konteksta programa vanjskih odnosa EU. Promovira reforme stručnog obrazovanja i izgradnju kvalitetnog sistema obrazovanja i obuke i njihove veze s tržištem rada.

Evropski kvalifikacioni okvir (EQF): to je okvir koji je razvila Evropska komisija za omogućavanje razvijanja državnog kvalifikacijskog okvira. Održava funkcionisanje organizovanog sistema, koji omogućava korisniku da jasno vidi kako se međusobno povezuju kvalifikacije usađene u različite državne i sektorske sisteme Evrope. To je urađeno kroz strukturu zajedničkih **referentnih nivoa ishoda učenja**. Međutim, ne vrši funkciju detaljnog izjednačavanja kvalifikacija jedne s drugima na regulatoran, zakonski način, izjednačujući plaće i funkcije osiguranja kvalitete koje se često smatraju neophodnim za nivo države ili sektora. EQF ima za cilj da stvori povjerenje i vjeru u povezivanje kvalifikacija između evropskih država i sektora, definirajući principe za načine na koji procesi osiguranja kvalitete, mehanizmi upućivanja i informisanja i mehanizmi za prijenos i akumulaciju kreditnih bodova mogu funkcionirati, tako da neophodna transparentnost na državnim i sektorskim nivoima može biti dostupna i na međunarodnom nivou.

Evropski sistem prijenosa kreditnih bodova (ECTS): to je sistem priznavanja **kreditnih bodova** za učenje, koji omogućava lakše kretanje priznatih kreditnih bodova između različitih institucija i preko granica zemlje. Omogućava način mjerenja i upoređivanja postignutih ishoda učenja (koja potiču iz nekog tečaja, obuke ili posla) preko korišćenja kreditnih bodova validiranih u programima obuke i prenoseći iz jedne institucije u drugu i/ili iz jedne zemlje u drugu, s ciljem unapređivanja **mobilnosti** i slobodnog kretanja u širem evropskom prostoru.

Sistem prijenosa kreditnih bodova povećava **transparentnost** i **uporedivosti** različitih puteva obuke i obrazovanja, kurikuluma i sistema. U sistemu prijenosa kreditnih bodova, vrijednost se raspoređuje svakoj jedinici učenja (tečaju, obuci,...) za koju se od polaznika zahtijeva da je uspješno završi, da bi prošao potpuni program obuke u školi ili centru obuke, uključujući ispite ili drugo ocjenjivanje.

F

Fakultet: znači različite stvari 1) organizaciona jedinica u kojoj su izvjesne discipline locirane u visokoškolskoj ustanovi, 2) skraćeni termin za akademsko (podučavanje i istraživanje) osoblje na visokoškolskoj ustanovi (npr., fakultet hemije). Fakultet obično odgovara školi unutar univerziteta. Ponekad se pogrešno koristi u značenju “univerziteta” uopšte.

Finansiranje: obezbjeđivanje novca za realizovanje neke aktivnosti ili programa u praksi. Kada se posebno govori o finansiranju stručnog obrazovanja i obuke, vidjeti **finansiranje**.

Finansiranje: tiče se osiguravanja finansijskih **resursa** za funkcionisanje, za implementiranje programa, za vršenje obuke, itd. U diskutovanju o različitim izvorima finansiranja VET-a, finansiranje se u osnovi pokriva iz državnog budžeta. Alternativni ili dopunski izvori finansiranja mogu biti: vlastiti opštinski fondovi, doprinos pojedinaca/polaznika / školarine, prihod koji škola zarađuje, donatorski fondovi i privlačenje sponzorstva (u stvari privatnih preduzeća).

Različiti izvori za finansiranje VET-a (i primjenjivi u mnogim zemljama) se zasnivaju na stalnim/zakonski reguliranim doprinosima poslodavaca i možda s radničke strane također. Doprinosi se prikupljaju kroz mehanizam, koji je uspostavljen s ciljem da pokrije dio finansijskih zahtjeva. Konačno, oporizivanje i fiskalni sistemi u mnogim državama članicama EU imaju sisteme dodjeljivanja stipendija učenicima.

Što se tiče načina implementiranja finansiranja VET-a, raznorazni modeli se trenutno koriste. Primjeri su finansiranje zasnovano na ulaznom elementu, finansiranje zasnovano na izlaznom rezultatu, po broju učenika ili po broju razreda. Drugačiji oblik finansiranja VET-a iz državnog budžeta može biti *sistem vaučera*, koji nosi i prednosti i nedostatke u ocjenjivanju učinkovitosti sistema.

Firma: generički termin koji se odnosi na bilo koji oblik privatnog preduzeća, koje pruža različite vrste usluga ili proizvoda. Vidjeti također *biznis, kompanija, preduzeće*.

Formalno učenje: U sklopu filozofije cjeloživotnog učenja, formalno učenje se ciljano odvija u organizovanom i strukturiranom kontekstu, obično u sistemu obrazovanja i obuke neke zemlje. Formalno učenje se u kontekstu Evropske unije strogo razlikuje od **neformalnog učenja** i **informalnog učenja**. Kao primjer, smatra se da se cijelo **početno obrazovanje**, opšte ili stručno, odvija u sistemu formalnog učenja. Formalno učenje se tipično završava formalnom certifikacijom. U zaključku, u slučaju formalnog učenja, učenje uobičajeno pruža obrazovna ustanova, strukturirano (u pogledu ciljeva učenja, vremena učenja ili resursa podrške učenju) i vodi do certifikacije. Iz perspektive osobe koja uči, formalno učenje podrazumijeva izričitu namjeru studenta.

Formativna evaluacija: vidjeti: *evaluacija*.

G

Grupe s posebnim potrebama: u obrazovanju, grupe koje se suočavaju sa specifičnim problemima, obično povezanim s posebnim potrebama kao što su hendikep, mentalni nedostatak itd. Ponekad se nazivaju *grupe s posebnim sposobnostima*. Za ovakve grupe poduzimaju se specijalne mjere u obrazovanju, obično se svrstavaju pod *specijalno obrazovanje, specijalni programi* ili *specijalna nastava*.

ILO: vidjeti: *Međunarodna organizacija rada*.

Imigrant: pojedinac koji se seli iz jedne zemlje u drugu kao politički izbjeglica ili kao **ekonomska izbjeglica**. Ekonomske izbjeglice trebaju ili traže posao.

Informacije bitne za karijeru: svaka informacija koju pojedinac može iskoristiti u razvoju svoje karijere.

Informalno učenje: učenje koje proizilazi iz dnevnog angažmana čovjeka bilo u okviru posla, porodice, društvenog života ili slobodnih aktivnosti. U pogledu ciljeva, vremenskog planiranja i resursa, to nije strukturirano i organizovano **učenje**, i tradicionalno ne vodi do certifikata. Informalno učenje može u pojedinim slučajevima, iz perspektive onog koji uči, biti s namjerom da se nešto uči; ono je prilično iskustveno, slučajno, nasumično učenje. U sklopu cjeloživotnog učenja, informalno učenje ima važno mjesto i ulogu.

Inspekcija: direktno, obično nezavisno posmatranje i evaluacija aktivnosti i resursa koje vrši osposobljeni profesionalac, obično zvan **inspektor**. Preko inspekcije se obavlja kontrola. Inspekcija može biti ili vanjska ili interna.

Inspektor: vidjeti: *inspekcija*.

Inspektorat: agencija, služba ili organizacija u kojoj su smješteni inspektori koji obavljaju funkciju inspekcije.

Institucija: organizovana i sistematizovana agencija za izvođenje obrazovanja ili obuke. Kod stručnog obrazovanja i obuke naziva se **obrazovna ustanova**, škola za stručno obrazovanje i obuku, u kojoj se učenici obučavaju i završavaju obrazovanje za svaki nivo ispod visokoškolskog. Da bi ustanova bila licencirana za vršenje obuke koje dovodi do formalne certifikacije, mora imati **institucionalnu akreditaciju**. **Pregled institucije** ili **kontrola institucije** se obično vrše za ovu namjenu.

Institucionalna akreditacija: vidjeti: *institucija* i *akreditacija*.

Institucionalna kontrola: vidjeti: *institucija* i *kontrola*.

Institucionalni pregled: vidjeti: *institucija* i *pregled*.

Institucionalni: koji se odnosi na institucije ili institucionalizaciju.

Instrukcije: u stručnom obrazovanju i obuci znači podučavati, davati **instrukcije**. Obično termin koji se upotrebljava u obrazovanju odraslih, i generalno, u obrazovanju koje nije početno obrazovanje i obuka. Instrukcije izvide obučeni **instruktori**.

Instruktivni ciljevi: vidjeti: *ciljevi*, *ciljevi učenja*.

Instruktor: vidjeti: *podučavati*, *instrukcija*.

Instrument: iako je originalno upotrebljavan za aparate tehničke upotrebe, trenutno termin znači svaki metodološki element za omogućavanje obavljanja posla ili aktivnosti, za implementiranje politike i strategije, itd. Dalje, može biti neka naprava, aparat, ili čak dokument, odluka, skup pravila ili smjernica.

Inter-/među-: prefiks koji se upotrebljava uz veliki broj riječi da definiše aktivnosti ili lokacije “preko granica”. Primjeri su *međunarodni*, *međuregionalni*, *interdisciplinarni*, *međuinstitucionalni*, itd.

Interdisciplinarni pristup: vidjeti: *interdisciplinarno*.

Interdisciplinarni: termin koji se odnosi na istraživanje ili studij koji integrira koncepte iz različitih disciplina što rezultira u sintetizovanu ili koordiniranu koherentnu cjelinu.

Interdisciplinarni pristup ili **međutematski pristup** je način koji se trenutno koristi za organizovanje kurikuluma, tako da rezultat bude bolja koordinacija između predmeta ili disciplina, a obrazovanje postaje cjelovitije i manje fragmentirano.

Interni: opšti termin koji se koristi za opisivanje procedura, aktivnosti ili mjera koje su planirane, odvijaju se ili implementiraju “unutar” određenog ambijenta ili konteksta, organizacije ili programa, po interno definiranim ciljevima i metodologiji, uz upotrebu internih resursa, internu upotrebu rezultata, itd. Neki indikativni primjeri upotrebe ovog termina su **interna kontrola**, **interno ocjenjivanje**, **interna evaluacija**, **interni evaluatori**, **interno praćenje**, **interni standardi**, **interni pregled**, itd.

ISCED: vidjeti: *Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja*.

ISCO: vidjeti: *međunarodni standard zanimanja*.

Ishodi učenja: u organizovanim i struktuiranim okolnostima učenja, skup znanja, vještina i kompetencija koje je pojedinac obavezan usvojiti kao rezultat učenja, i koje može pokazati nakon završetka procesa učenja. Definiranje ishoda učenja u konkretnim opisima ponašanja, ocjenjivanje stečenih rezultata učenja nakon završenog procesa učenja, su glavni koraci u organizovanom učenju.

Ishodi: ono što proizlazi kao rezultat aktivnosti. Ishod može imati oblik proizvoda, novog ponašanja, učenja, rezultatata istraživanja, itd. **Obrazovanje ili obuka zasnovana na ishodima**, moderan trend u EU, je obrazovanje ili obuka planirana i implementirana na temelju očekivanih ishoda, **ishoda učenja**. Pri pristupu s fokusom na ishode učenja, naglasak se stavlja na ono što je onaj koji uči sposoban da uradi na kraju procesa učenja.

Ispit ekvivalentnosti: vidjeti *ekvivalentnost*.

Ispit: proces ocjenjivanja znanja i vještina, obično u školskom okruženju. Ispiti mogu biti **pismeni** ili **usmeni** ili njihova kombinacija. Ispite mogu voditi **interni ispitivači** ili **eksterni ispitivači** ili miješani timovi. Ispit se smatra glavnom metodom ocjenjivanja učenja.

Isplativost: to je metod koji se koristi u evaluaciji da bi se odredilo da li je proizvodnja rezultata ili proizvoda vrijedna troškova koštanja. Za određivanje isplativosti, koristi se tehnika **analiza troškova i učinkovitosti**.

IVET: vidjeti: *Početno stručno obrazovanje i obuka*.

Izbjeglica: Vidjeti *ekonomske izbjeglice*.

Izlazni pokazatelji : vidjeti: *ishode i pokazatelje*.

Izlazni rezultati: izlazni rezultati "outputi" se odnose na proizvode programa, projekta, aktivnosti ili neke institucije. Output može biti završeni đak, ishodi istraživanja, aktivnosti povezane sa zajednicom/biznisom i društveno kritičkim funkcioniranjem obrazovanja i obuke. Mnogo puta se 'output', izlazni rezultat, pri korištenju, zabunom, miješa s *ishodima*.

Izvedba: ono što pojedinac (ili određeni organ ili čak institucija) može postići tokom određenog procesa testiranja ili procesa ispitivanja. Obično termin podrazumijeva postignuća vještina i kompetencija, ne samo znanja. Proširujući upotrebu termina, može značiti ponašanje i postignuće u nastojanju, u aktivnosti ili na poslu. Primjeri upotrebe termina izvedba su *izvedba na testu, profesionaln izvedba* itd. U kontekstu kvalitete, izvedba se može ocijeniti na osnovu određenih **pokazatelja izvedbe**.

Izveštaj o napretku: vidjeti: *progres*.

Izveštaj: Dokument koji opisuje metodologiju i ishode ili rezultate procesa evaluacije ili implementacije projekta, programa itd. Izveštaj može biti **periodični**, može biti **izveštaj o napretku**, finalni izveštaj itd. Glagol je *izvijestiti*.

Izvrsnost: znači situaciju pokazivanja karakteristika koje su neobično dobre i, implicitno, skroz nedosezljive. U obrazovanju se poduzimaju mjere koje će, za nadati se je, dovesti do izvrsnosti. **Centri izvrsnosti** su centri koji demonstriraju izvrsnost u postignućima, i koriste se kao fasilitatori za druge institucije.

J

Jezgro kurikuluma: vidjeti: *kurikulum*

Jezgro, bit: u ovom slučaju znači centralni, od instrumentalne važnosti i velike vrijednosti.

K

Karijera: skup razvojnih faza toka **kretanja u karijeri** pojedinca, profesionalnom životu, uključujući sve elemente zaposlenja, kao i profesionalno orijentisanog obrazovanja i obuke

Ključne kompetencije: vidjeti: *kompetencije*.

Koji rano napuštaju školovanje: vidjeti: *napuštanje školovanja*.

Kompanija: obično privatni biznis koji radi za dobit i koji ima određenu strukturu i pravno administrativni status. Vidjeti također *firma, preduzeće, biznis*

Kompenzacija (u obrazovanju i obuci): mjere koje su preduzimaju da bi se nadoknadili propusti u učenju nakupljeni tokom obaveznog obrazovanja i obuke. Takvi propusti se nadoknađuju **kompenzacijskim učenjem**. Mjere se nazivaju **kompenzacijske mjere**. Ako su većeg obima, onda se upotrebljava termin **kompenzacijsko obrazovanje** ili **kompenzacijska obuka**.

Kompenzacijska obuka: vidjeti: *kompenzacija*.

Kompenzacijsko obrazovanje: vidjeti: *kompenzacija*.

Kompenzacijsko učenje: vidjeti: *kompenzacija*.

Kompetencija(e)/vještina: (*iako se eng. termin *competency, -ies*, prevodi kao *kompetencija*, on nije sinonim, kako se pogrešno podrazumijeva, za ranije dato značenje kompetencije (eng. termin *competence*) u smislu sposobnosti. Dok se kompetencija u smislu sposobnosti odnosi na uopštenu sposobnost, 'competency' se koristi da opiše specifičnije **spretnosti** do stepena da se približava značenju termina vještina i da je sinonim s njim.

Kompetencija/sposobnost: kao opšti termin, kompetencija znači sposobnost učinkovite demonstracije znanja i vještina u svakodnevnim aktivnostima. Sposobnost da se stečeno znanje i vještine primjene prilikom obavljanja svakodnevnih aktivnosti ili demonstracije ponašanja u stvarnom životu. Takve aktivnosti mogu biti uopštene društvene ili građanske, kao i specifične aktivnosti u vezi s obavljanjem posla.

Kompetencija potcrtava stavove, emocije, vrijednosti, i osjećaj samodjelotvornosti osobe koja uči, kao i deklarativna i proceduralna znanja. Kompetencija u tehničkom smislu je skup vještina, sposobnosti, navika, karakternih obilježja i znanja koje čovjek mora posjedovati da bi dobro obavljao određeni posao. Osoba s kompetencijom u nekoj oblasti je **kompetentna** za tu oblast. U slučaju da se tiče samo **struke**, onda se koristi termin stručna kompetencija.

Kompetencije: pojedinac mora da primjeni stečene vještine u kontekstu određenih mogućnosti. Najosnovnije kompetencije se obično nazivaju **ključne kompetencije**. U različitim vremenskim periodima, razni pojedinci i tijela su nastojali da definišu određene kompetencije ili grupe kompetencija kao jezgro iz kojeg se mogu razvijati sve dalje kompetencije: društvene, tehničke,

metodološke i osobne kompetencije. Evropski parlament i Vijeće EU u svojim preporukama¹ od 2006, preporučili su svim državama članicama korištenje sljedećih osam **ključnih kompetencija** (u stvari skup kompetencija) za Cjeloživotno učenje i razvoj: 1) Komuniciranje na maternjem jeziku; 2) Komuniciranje na stranim jezicima; 3) Kompetencije u matematici, nauci i tehnologiji; 4) Digitalna kompetencija; 5) Sposobnost učenja; 6) Socijalne i građanske kompetencije; 7) Osjećaj inicijative i poduzetništvo, i 8) Kulturna svjesnost i izražavanje.

U Evropskom kvalifikacijskom okviru formulisanjem izraženih **ishoda učenja** (tj. u šemama *znanja, vještina i kompetencija*), kompetencije preuzimaju značenje opštih transcendentalnih sposobnosti, predispozicija, stavova, voljnosti, itd. potrebnih za obavljanje određenog zanimanja.

Kompetentan: pojedinac je kompetentan ako posjeduje kompetentnost za obavljanje zadatka, obavljanje posla itd. Vidjeti *kompetencija*.

Konsultacija: čin konsultovanja. Konsultacija može biti proces licem u lice, u pojedinačnom ili grupnom okruženju, ili može imati mnogo različitih oblika, u zavisnosti od prirode klijenta i njegovih potreba.

Konsultant: pojedinac ili odgovarajuća firma, obično privatna koja, na osnovu zahtjeva, pruža **konsultacije** na profesionalnom nivou. Profesionalni konsultanti nude usluge kompanijama ili pojedincima.

Kontinuirana stručna obuka (CVT = Continuing vocational training): vidjeti: *kontinuirano obrazovanje i obuka*.

Kontinuirano stručno obrazovanje i obuka (CVET = Continuing vocational education and training): termin koji se odnosi na bilo koji program ili učenje (za koje se dobija ili ne dobija kvalifikacija) nakon obaveznog obrazovanja i obuke; obrazovanje ili obuka poslije obaveznog obrazovanja ili obuke, obično kratkog trajanja, i ne vodi direktno do visokoškolske kvalifikacije. Ako sadrži samo stručne aspekte, onda je samo **Kontinuirana stručna obuka (CVT)**. Kontinuirano stručno obrazovanje i obuka ima za cilj povećavanje ili obnavljanje znanja i vještina naučenih u osnovnom obrazovanju ili ranijoj obuci. Uopšte, to je obrazovanje i uglavnom obuka nakon završetka početnog obrazovanja ili ulaska u radni proces. Kontinuirano obrazovanje i obuka može biti namijenjeno i onim koji su završili sistem obrazovanja, nezaposlenim ili zaposlenim. Takođe se može odnositi na bilo koje osposobljavnje nakon početnog obrazovanja i obuke, ili nakon ulaska u radni vijek... za usavršavanje ili obnovu znanja i vještina, prekvalifikaciju,... Kontinuirano stručno obrazovanje i obuka je dio **cjeloživotnog učenja** i može obuhvaćati bilo koju vrstu obrazovanja i obuke. Kontinuirana stručna obuka može obuhvaćati niz oblika i karakteristika obrazovnog programa poput **dalje obrazovanje i obuka** (obrazovanje i/ili obuka poslije obaveznog obrazovanja), **obuka na radnom mjestu, obuka**

¹ 2006/962/EC, 18 decembar 2006.

izvan radnog mjesta, itd. Potrebe obrazovanja i planiranje (dio **Kontinuiranog profesionalnog razvoja**), interesi za osobni razvoj, itd., čine osnovnu motivaciju za kontinuirani profesionalni razvoj.

Kontinuirano stručno obrazovanje i obuka (CVET): vidjeti *kontinuirano obrazovanje i obuka*.

Kontrola kvalitete: kontrola kvalitete se u velikoj mjeri koristi kao sinonim pojma osiguranje kvalitete, i odražava mehanizam ili skup metodologija za potvrđivanje da je kvalitet osiguran, da željeni izlazni rezultat (proizvod ili usluga) odgovara unaprijed određenim karakteristikama (kvalitete).

Kontrola: Proces reguliranja ili na neki drugi način održavanja kontrole nad kretanjima u ponudi, procesu ili programu obrazovanja.

Kooperativno obrazovanje i obuka: vidjeti *naizmjenična obuka*.

Kopenhaški proces: Evropski proces saradnje u stručnom obrazovanju i obuci koji se temelji na **Kopenhaškoj deklaraciji** (koju su ministri obrazovanja iz 31 evropske zemlje potpisali u Kopenhagenu 2002.). Proces nastoji da pomogne Evropljanima da ispune zahtjeve tržišta rada, omogućavajući im da, između različitih nivoa obrazovanja i različitih zanimanja, sektora i zemalja, slijede lične potrebe za obukom. Sve će to odigrati ključnu ulogu u postizanju cilja Lisabonske strategije da EU do 2010. godine postane na znanju zasnovana, najdinamičnija privreda u svijetu. Deklaracija se tiče pitanja kao što su transparentnost, kvalifikacije, osiguranje kvalitete, principi, cjeloživotno usmjeravanje, itd.

Koštanje: iznos novca potrošen na obavljanje zadataka, izradu proizvoda, pružanje obuke, implementiranje aktivnosti, itd.

Kreatori politike: vidjeti: *politika*.

Kreditna jedinica: vidjeti: *kreditni bod*

Kreditni bod: termin se odnosi na priznavanje učenja i kvalifikaciju koja je rezultat tog učenja. Kredit se izražava u **kreditnim jedinicama**, jedinicama učenja koje se obično koriste za izražavanje sati studiranja, opterećenost studenta ili ostvarivanje utvrđenog graničnog standarda ili sve. Broj kreditnih bodova može se skupljati kroz akumulaciju **kreditnih bodova** (proces prikupljanja kreditnih bodova za učenje što vodi ka kvalifikaciji). Akumulacija kreditnih bodova je kamen temeljac za cjeloživotno učenje. Preko **prijenosa kreditnih bodova** pojedinac ima mogućnost da prenosi kreditne bodove (za učenje). **Evropski sistem prenosa kreditnih bodova (ECTS)** se razvio u EU upravo da bi pospješio prelaz između različitih obrazovnih sistema, obrazovnih institucija ili država članica.

Kriterij: detaljno određivanje elemenata na osnovu kojih se donosi procjena. Kriteriji imaju ogromnu važnost u evaluaciji, osiguranju kvalitete, itd.

Kriterijsko (ocjenjivanje ili testiranje): proces vrednovanja (i ocjenjivanja) učenja na osnovu prethodno utvrđenih kriterija (za razliku od **normativnog ocjenjivanja ili testiranja**).

Kurikulum: kurikulum je latinski termin i danas je veoma rasprostranjen u takozvanoj “modernoj pedagogiji”. Odražava organizovaniji i sistematičniji aspekt ne samo sadržaja i organizacije učenja već također i razloga učenja, uslova učenja, okolnosti učenja, željene ishode učenja, načine osiguravanja učenja, odnos s korisnikom rezultata učenja, itd. Prema tome, ima za cilj sistematsko usvajanje kompetencija. Ukratko, odražava globalni sistem u obrazovanju, uključujući filozofiju, ciljeve, sadržaje, sredstva i materijale i resurse, metodologiju, metode ocjenjivanja, itd. namjeravajući da dovede do promjena koje su unaprijed utvrđene u obliku željenih **ciljeva učenja** (opšti i posebni ciljevi). Pokazuje šta treba naučiti, kada, kako i zašto. Može također sadržavati i smjernice za osposobljavanje nastavnika i podučavatelja. Postoje različite vrste kurikuluma. Kurikulumi u formalnom obrazovanju su obično **spiralni kurikulumi**.

Kurikulum se može odnositi na određeni nivo obrazovanja (“kurikulum za osnovne škole”), na određeni razred ili godinu određenog nivoa (“kurikulum prve godine gimnazije”) ili na određeni predmet u nekog godini (“kurikulum matematike za prvu godinu gimnazije”) ili za cjelokupno formalno obrazovanje (“kurikulum matematike u opštem obrazovanju u BiH”). U stručnom obrazovanju i obuci posebno se može još odnositi na zanimanje/profil (“kurikulum za profil Ekološkog tehničara”).

“Program” i “Nastavni plan i program” su dva povezana termina koja se paralelno koriste sa kurikulumom. **Program** je grčki termin koju se tradicionalno koristi u obrazovanju da uključi cijeli plan obrazovnog procesa u jednoj godini ili u ciklusu koji odgovara zanimanju. Informacije povezane s vremenskim terminima, dužinom trajanja, odmorima, praznicima kao i na sadržaj obrazovanja, na predmete itd. i nivo ustanove (škole). Sve u svemu, organizacija realizacije obrazovnog procesa je neodvojivi dio programa. **Nastavni plan i program** je pojam koji se često koristi u ovom kontekstu. Nastavni plan i program se obično odnosi na pisani dio kurikuluma, posebno isplaniran za određene predmete ili module; ovo je uglavnom sredstvo nastavnika i podučavatelja koje sadrži sve neophodne elemente za organizovanje nastavnog procesa i učenja.

Kurikulum se više odnosi na organizaciju učenja, ciljeve i sadržaje, uslove i metodologiju, itd. (vidjeti iznad). Da opiše sve što je planirano da učenici nauče (termin koji je više usredsređen na učenika i učenje) – naglasak na učenju i učeniku. Program se više odnosi na sveukupno planiranje školskog rada uopšteno ili nekog posebnog zanimanja naročito. Sve što škola planira i uči (termin usredsređen na školu, naglasak na školi i nastavi).

Ponekad se dva termina, program i kurikulum naizmjenično koriste u različitim situacijama i različitim diskusijama, s tim što je nastavni plan dio i jednog i drugog.

Kvalifikacija: generalno se odnosi na stanje “kvalifikovanosti” ili “postati kvalifikovan” ili “postati spreman za kvalifikacije” ili “ulaziti u proces sticanja kvalifikacija” ili na “ono što se

zahtijeva” za izvršavanje određenog zadatka ili obavljanje zanimanja. *Kvalifikacija* se odnosi na osobe, ali je ponekad povezana s institucijama, agencijama itd.

Pojedinac **je kvalifikovan** da vrši određenu ulogu ili zadatak ako može dokazati posjedovanje relevantne kvalifikacije. Da bi dokazao ovu kvalifikaciju, pojedinac mora biti **potvrđen/certifikovan** kroz **proces certifikacije**, koji je ustvari izuzetno reguliran proces ocjenjivanja. **Certifikacija** se manifestuje kroz dodjeljivanje **certifikata** kvalifikacije.

U analitičkom smislu kvalifikacija se odnosi na 1) Zahtjeve koje pojedinac mora ispuniti da bi mogao stupiti u rad (zaposliti se) ili napredovati u svom zanimanju, 2) Obrazovna postignuća, iskustva i osposobljenosti pojedinca, i 3) Službena potvrda (certifikat, svjedodžba, diploma) o tom da je pojedinac uspješno završio obrazovanje ili obuku, ili o pozitivnim rezultatima na testiranju, ispitu. “**Kvalifikovan**” onda znači da je u stanju da dokaže posjedovanje **kvalitete** (znanja, vještina i kompetencija, uključujući karakteristike) koje su određene kao potrebne za izvršavanje nekog zadatka. Ovdje je kvalitet sinonim “karakteristikama” i “odlikama”.

Kvalifikacije se uopšteno odnose na odlike osobe (*opšte kvalifikacije*). Ali glavni naglasak je na **kvalifikacije za zanimanje**: izraz profesionalnih sposobnosti (znanja, vještina i kompetencija) koje je pojedinac steka ili su mu potrebne.

Institucija treba biti **kvalifikovana** da bi mogla sprovoditi određenu aktivnost, npr., vršiti obuku, provesti ocjenjivanje itd. Da bi dobila kvalifikaciju, institucija mora proći kroz proces **akreditacije**. Kada osigura sebi akreditaciju za rad, postaje **akreditovana** institucija. Akreditacija je u nekim sredinama povezana s **licencom** za rad. Vršioći obuke u sistemu kvalifikacija trebaju biti akreditovani. Programi također mogu biti akreditovani.

Standardi kvalifikacija je termin koji se odnosi na sve normativne odredbe koje su povezane sa svim uključenim komponentama za dobijanje kvalifikacije. Obično su uključeni kao sastavni dio **okvira kvalifikacija**. Ako je okvir na nivou države, onda se zove **Državni kvalifikacijski okvir**. Pošto je kvalifikacija zasnovana na ocjenjivanju, pojedinac koji aktivno nastoji da dobije kvalifikaciju (predao je zahtjev za nju) se naziva *kandidat* za kvalifikaciju, dok je osoba u procesu učenja, obrazovanja ili obuke koja vodi do kvalifikacije *praktikant, učenik, ili polaznik*.

Kvalifikacija postoji za pojedinca ako je za nj dobijen certifikat. **Certifikacija za kvalifikaciju** se dodjeljuje za mnoge konkretno definirane **kvalifikacijske nivoe**. Postojeća evropska praksa (kako je definirana u **Evropskom kvalifikacijskom okviru**) *zasniva se na 8 referentnih nivoa* (sa 3 podnivoa). Deskriptori opisuju svaki nivo i razlike između njih, dok se za svaki nivo nastoji da bar približno odgovara nivoima obrazovanja/obuke i okruženjima učenja.

Ponekad se **kvalifikacija** upotrebljava kao sinonim za *službeno dodijeljeni stepen*. Veoma važan aspekt u kvalifikacijama je **priznavanje kvalifikacija** (vidjeti *priznavanje, Državni kvalifikacijski okvir, Evropski kvalifikacijski okvir*).

Kvalifikovani radnik: vidjeti: *kvalifikovani*.

Kvalifikovani: posjedovanje neophodnih, traženih ili unaprijed definiranih vještina za obavljanje zadatka ili zanimanja. Na temelju stepena vještina koje radnik ima, a koje su mu potrebne za posao, radnici se dijele na **kvalifikovane, polukvalifikovane i nekvalifikovane radnike.**

Kvalitativan: (za razliku od kvantitativnog) odnosi se na sredstva, podatke, instrumente, metodološke elemente itd. koji su po svojoj prirodi više deskriptivni nego kvantitativni. *Kvalitativni podaci, kvalitativno istraživanje, kvalitativne mjere* itd. su primjeri upotrebe (Vidjeti *kvalitet*)

Kvalitet: ovaj termin je teško definirati jer se mijenja vremenom i podrazumijeva brojna različita značenja u različitim društvima, ili čak u različitim organizacijama u istim društvima. Kvalitet se može odnositi na osobe, zajednička tijela, radnje i aktivnosti, programe, projekte, organizacije itd. "Kvalitet" predstavlja određene odlike, svojstva, obilježja pojedinca, sistema, procesa ili proizvoda. U sličnim diskursima odnosi se na brojne zajedničke karakteristike koje čine sveukupnu sliku osobe, sistema ili proizvoda. Ono što čini definiciju još komplikovanijom je da kvalitet odražava veći broj takvih karakteristika, i u svakom slučaju, visok ili pozitivan nivo takvih karakteristika. Dakle, "kvalitet" se odnosi samo na "dobar kvalitet" ili na "visok kvalitet", koji ima samo pozitivna značenja.

Ono što je "dobro" ili što "ima visok kvalitet" mora se definirati u svakom slučaju ili sistemu.

Pokazatelji kvalitete i standardi kvalitete su termini koji se upotrebljavaju za ovu svrhu.

U većini referenci tipični odgovor na pitanje "šta je kvalitete" je "ispunjavanje ciljeva". Ipak, šta ako su ciljevi pogrešni? Zar se kvalitet ciljeva ne treba razmotriti u Osiguranju kvalitete? Drugi tipičan odgovor na isto pitanje upućuje na "iskustvo prema očekivanju". Ipak ko definiše očekivanja? Šta ako su očekivanja pogrešna?

Kvalitet se uvijek povezuje s kontekstom u određenom vremenu i njegovim subjektom. Dakle, kvalitet prema tome zavisi od subjekata, vremena i konteksta.

Kada govorimo o VET-u i polazimo od gore navedenog, kvalitet izvođenja VET-a i njegovi rezultati su ono što polaznik treba da postigne/ sposobnost polaznika koji su završili svoje VET obrazovanje i obuke da postanu kompetentni i zadovolje postojeće ili potencijalne potrebe društva i poslodavaca u profesionalnom i društvenom životu. U očekivanom kvalitetu, u fokusu obuke je kompetencija polaznika da obavlja zadatak u skladu sa zahtjevima posla.

Proces akreditacije ponuđača obuke i programa obuke, standardi zanimanja/obrazovanja, odgovarajućeg kurikuluma, postojeći nastavnika, poboljšavanje obuke, stručno usmjeravanje, uključivanje, monitoring /evaluacija, nadgledanje, ocjenjivanje, ispiti, certifikacija i međusobna povezanost s tržištem rada su neki od elemenata **osiguranja kvalitete.**

Kvantitativan: vidjeti: *kvantitet.*

Kvantitet: (za razliku od kvalitete) odnosi se na iznos ili broj. Koristi se u mjerenju i istraživanju da implicira naglasak na ***kvantitativnim*** (za razliku od kvalitativnih) metodama i podacima koji se mogu lako izmjeriti.

L

Licenca: vidjeti: *akreditacija*.

Licenciranje: formalno davanje dozvole za obavljanje određenih usluga, vršenje određenih zadataka, obavljanje određenih profesija itd. Indikativni primjeri licenciranja su: za funkcioniranje nove institucije, za izvođenje novog programa studija, za obavljanje struke itd. Vidjeti i *akreditacija*.

Lični razvoj: obično se odnosi na razvoj ličnih aspekta pojedinca, razvoji njegove ličnosti, za razliku od **profesionalnog razvoja**, **društvenog razvoja** itd. U cjeloživotnom učenju, **Planiranje ličnog razvoja (PDP=Personal Development Planning)** je veoma važna kompetencija, koju bi škola trebala podržavati preko **službi za podršku učenicima**.

LMA: vidjeti: *analiza tržišta rada* u *tržište rada*.

Logički okvir (Logička matrica): način opisivanja ciljeva, rezultata i aktivnosti projekta prema EU priručniku **Upravljanje projektnim ciklusom**. Za svaku aktivnost i zadatak u aktivnosti (logika intervencije) tri osnovna elementa trebaju biti uključena: pokazatelji koji se mogu objektivno verifikovati, izvori i mjere verifikovanja, i pretpostavke/rizici.

Ljudski resursi: univerzalni termin koji se upotrebljava kada se govori o ljudima, ljudskom kapitalu kao jednom aspektu **resursa**, ne samo kao broju pojedinaca koji su na raspolaganju za uključivanje u radne aktivnosti, već kao nosiocima kompetencija koje su već zadobili ili koje potencijalno mogu upotrijebiti na svom poslu. Zahvaljujući važnosti ljudskih resursa, veliki naglasak se stavlja na njihov razvoj, na **razvoj ljudskih resursa**. Razvoj ljudskih resursa se odnosi na planiran i vođen razvoj znanja, vještina i potencijala ljudi koji rade u nekoj organizaciji ili u određenom zanimanju, ili cijele **radne snage neke zemlje**.

M

Magistarski stepen: u visokom obrazovanju, magistarski stepen je titula veća od dodiplomskog stepena.

Majstor: termin znači najveći nivo zanatlije u grupi zanatlija, onaj koji posjeduje najveći nivo stručnosti i kvalifikacija.

Umjetnički zanat: specijaliziranog praktičnog ili tehničkog posla. U opštem obrazovanju **manuelne vještine** odnosi se na praktične manuelne vještine za razliku od opšteg obrazovanja.

Manuelne vještine: kao termin opšteg obrazovanja znači praktične vještine i bavljenje njima, za razliku od mentalnih vježbi. Takođe se odnosi na učenje koje vodi do praktičnih zadataka i aktivnosti.

Matura: ispit koji se obavlja na kraju višeg srednjeg obrazovanja, s kojim se identifikuje, priznaje i potvrđuje postignuće učenika. Obično omogućava pristup visokom obrazovanju. Po sadržaju može biti opšta ili stručna matura.

U različitim zemljama se za pojam “baccalaureate” koriste različiti termini (npr., u Irskoj “zaključni ispit”, u Ujedinjenom Kraljevstvu, GCSE za akademski nivo i NVG za stručni nivo i “matura” u nekoliko bivših zemalja Sovjetskog Saveza).

Međunarodna organizacija rada (ILO): organizacija koja je osnovana 1919. godine da poboljša socijalnu pravdu i omogući bolje uslove rada širom svijeta. U 1946. postala je prva specijalizovana agencija koja se povezala s Ujedinjenim nacijama. Ovo je tripartitna organizacija, koja se sastoji od predstavnika radnika, poslodavaca i vlade s ravnopravnim statusom.

Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (ISCED): nadaleko priznat i usvojen sistem koji je UNESCO razvio 1997.godine za klasifikovanje i prikazivanje obrazovnih nivoa. Ovaj sistem organizuje kvalifikacije u 6 nivoa (ustvari 7), ISCED 0 do ISCED 5, s tim što je posljednji podijeljen u dva dijela, 5a i 5b), od 0 što korespondira predškolskom obrazovanju i 5b tercijalnom obrazovanju / specifična zanimanja.

Međunarodni standard zanimanja (ISCO): standard za poslove pod nadležnošću Međunarodne organizacije rada, zadnje ažuriran 2008, klasifikuje sve uobičajene poslove u strukturu od 9 nivoa. Standard se primjenjuje u međunarodnoj uporedivosti statistika zanimanja.

Međunarodni standardi rada: konvencije i preporuke koje je usvojila Međunarodna konferencija rada, a koje pokrivaju širok raspon pitanja koja se tiču društva i rada.

Međutematski pristup: kod razvijanja i implementiranja kurikuluma kao i u nastavi, pristup u kojem se određena tema obrađuje kroz kombinaciju niza različitih predmeta, modula, itd. Prednost međutematskog načina je da se predmet od interesa ne posmatra iz uske perspektive

i fragmetnirano već u cjelini u različitim kontekstima. U tom smislu, znači **interdisciplinarni pristup**.

Menadžment: nauka ili čin upravljanja organima privatnog ili javnog sektora (agencije, javni servisi, preduzeća itd). **Poslovna administracija** je povezan termin.

Mentor: vjerovatno mudra i iskusna osoba koja djeluje kao savjetnik ili vodič, kao uzor, ili kao podučavatelj mlađih i neiskusnih kolega, obično u kontekstu praktičnog učenja. **Mentorisanje** je čin ili proces obezbjeđivanja podrške ovakvog tipa. Vidjeti također *Upućivanje*.

Mjera: Imenica koja se koristi u raznoraznim značenjima i kontekstima, i mnogo puta dođe do zabune. "Mjera" se odnosi ili na radnje preduzete da izazovu određene rezultate ili uticaje (npr., preduzeti mjere da se obezbijedi jednakost mogućnosti, smanji nezaposlenost itd) ili kao dokaz, materijalni ili akcioni, da **pokazatelj** odražava stvarnost. U ovom drugom smislu, odnosi se na izvor verifikovanja, na elemente koji objektivno verifikuju, dokazuju ili validiraju da je pokazatelj objektivno osiguran, i da je aktivnost bez sumnje materijalizovana. Alternativno, mjera može biti instrument preko kojeg se pokazatelj ocjenjuje ili mjeri (npr., nivo postignuća je "pokazatelj", "mjera" postignuća je test koji se upotrebljava ili date ocjene).

Mjerenje: vidjeti: *mjeriti*.

Mjeriti: glagol koji znači upoređivati određeni kvantitet ili kvalitet s unaprijed odlučenom jedinicom mjerenja, i za ovo upoređivanje koriste se određeni instrumenti. **Mjerenje** je proces mjerenja, i više je kvantitativno orijentisan nego evaluacija ili ocjenjivanje. .

Mobilnost: mogućnost pojedinca da namjerno i voljno pređe u novo poslovno, obrazovno, društveno itd. okruženje, prilagodi mu se i uspije u njemu. Mobilnost može biti geografska (u istoj zemlji ili u drugoj), ili funkcionalna (prelazak na novu funkciju u kompaniji ili u ustanovi). U smislu pravca, mobilnost može biti ili horizontalna ili vertikalna. Omogućavanje mobilnosti je jedna od glavnih stvari u EU politici.

Model dinamičke evaluacije: Specifični model koji pretvara teoriju **dinamičke evaluacije** u praksu evaluacije. Ovaj model opisuje metodologiju, sredstva i instrumente itd. navedene evaluacije.

Modul: vidjeti: *modularni kurikulum*.

Modularni kurikulum: specifična vrsta kurikuluma, koji se bazira na upotrebi modula kao osnovnih jedinica strukture. Okosnica modularnog kurikuluma je modul. Jednostavnom terminologijom, modul je zaokružena cjelina, nezavisni ali koherentni i samostojeći skup ishoda učenja, u sklopu šireg predmeta ili sam, sa jasno definiranim sadržajem i unaprijed određenim metodologijom i standardima ocjenjivanja. Modul se može uzeti sam ili u sprezi s drugim modulima, uz koje može činiti program ili širu cjelinu znanja, vještina i kompetencija i shodno tome kvalifikacija. Sadržaj modula može varirati, u zavisnosti od pristupa razvijanju, ali su bazične osobine iste: identifikacija modula, pozicija modula u širem programu subjekta, ciljevi učenja, sadržaj učenja, metodologija nastave i metodologija ocjenjivanja učenja.

Monitoring: unutar konteksta *evaluacije*, držanje pod stalnim pregledom, tj., posmatranje, bilježenje, analiziranje napretka i čuvanja u stalnom obliku određenih podataka evaluacije i informacija u ranije određenom obliku za korišćenje u longitudinalnim, finalnim ili sumativnim evaluacijama zbog uporedivosti, informacija, istraživanja, povratnih informacija, odlučivanja, preuzimanja akcije za intervenisanje itd. Monitoring sam po sebi nije evaluacija. To je jednostavno početni ili paralelni neodvojivi korak, u stvari preduslov ili integrirana akcija za sva longitudinalna istraživanja i tekuću *dinamičku evaluaciju*. To je više mehanizam za prikupljanje i analiziranje informacija koje treba obezbijediti relevantnim osobama da bi se koristile za donošenje ispravnih odluka, zasnovanih na podacima, dok se aktivnost odvija. Proces monitoringa primjenjuje *monitor* koji, pojedinac ili agencija, može biti unutrašnji ili eksterni.

Mreža: broj jedinica povezanih na takva načini da mogu biti u interakciji, međusobnim vezama, komunicirati itd. Primjeri su elektronske mreže, školske mreže, mreže institucija uopšte itd.

N

Način studiranja: termin se odnosi na to da li se u studijskom programu učestvuje puno ili skraćeno vrijeme studiranja, ili preko nekog oblika učenja povezanog uz rad, i može se odnositi i na to da li se odvija u studentskom kampusu ili kroz učenje na daljinu.

Nadarenost: specifične urođene sposobnosti pojedinca, koje se manifestuju u izvedbi pojedinca u primjeni specifičnih zadataka, profesionalnih aktivnosti ili u predmetnim oblastima. Primjeri su *nadarenost za mehaniku*, *nadarenost za matematiku*, itd. U oblastima za koje je nadaren, pojedinac postiže natprosječna postignuća.

Nadležno tijelo (za dodjeljivanje kvalifikacija): vidjeti *dodijeljenu kvalifikaciju*.

Naizmjenična obuka: Razdoblja obrazovanja ili stručne obuke koje se odvijaju naizmjenice u školi ili centru za obuku i prakse na *radnom mjestu*. Polaznici naizmjenične obuke obično nisu ugovorom vezani za poslodavca kod kojeg obavljaju praksu niti obično dobijaju naknadu (za razliku od učenika na praksi (apprentices)). Sličnu organizaciju kao kod naizmjenične obuke ima sistem *dualne obuke*. Uz izvjesne uslove, termin *ko-operativno obrazovanje* i čak '*sendvič obuka*' takođe imaju isto ili slično značenje.

Najbolja praksa: termin se odnosi na učinkovitu, idealnu ili paradigmatičku praksu unutar neke organizacije od čijeg bi usvajanja ili prilagođavanja i drugi imali koristi.

Napredak: kretanje pojedinca u smjeru postizanja ciljeva. Napredak se može odnositi na obrazovanje, zanimanje, itd. Napredak se obično bilježi u *osobnom dosijeu o napredovanju*: eksplicitna evidencija o postignuću, sredstvo u kojem se odražava postignuće i mehanizam koji omogućava buduće planiranje. *Portfolio* je još jedan instrument s istom svrhom. U projektu ili u programu napredak se izvještava u *izvještaju o napretku*, koji se podnosi u određenim razdobljima tokom implementacije.

Napredovanje karijere: razvoj onih aspekata života pojedinca koji se odnose na njegovu karijeru. Također vidjeti *upućivanje*.

Napredovanje: proces po kojem se pojedinac može prebaciti iz jednog programa obrazovanja u drugi, gdje je svaki naredni program većeg stupnja od prethodnog.

Napuštanje škole: prekid pohađanja programa obrazovanja ili obuke prije njegovog završetka. U svakom slučaju, prekid pohađanja rezultira neuspjehom da se zadovolje ciljevi nekog obrazovnog programa i uspješno završi ili dobije certifikat.

Nastavna akcija: nastavna akcija je kratica za svaku aktivnost koje se dešava nakon završavanja procesa ili aktivnosti, da utvrdi da su planirani i očekivani ishodi osigurani ili se obezbjeđuju.

Nastavni plan i program: vidjeti: *kurikulum*.

Nedostatak vještina: nedostatak tražene osposobljene radne snage u određenim sektorima ili zanimanjima. Određivanje prirode i stepena pomanjkanja vještina je neophodno za identifikovanje nesrazmjera između potrebe za kvalifikovanim radom i njegove ponude.

Neformalno učenje: učenje (ponekad opisano kao polustrukturirano učenje), koje se ne stiče u tradicionalnom formalnom sistemu obrazovanja. Takvo učenje je obično usađeno u planirane aktivnosti, koje nisu eksplicitno osmišljene kao učenje koje pružaju obrazovne institucije, i obično ne vodi do certifikacije. Međutim, neformalno učenje je strukturirano (u smislu ciljeva učenja, vremena ili podrške učenju), te sadrži važne elemente učenja. Neformalno učenje sa stanovišta onog koji uči je ciljno; odvija se s njegovom namjerom. (Vidjeti i učenje, *formalno učenje, informalno učenje*).

Nekvalifikovani radnik: radnik koji ne posjeduje nikakve specijalizovane vještine. Obično zaposlen na radnim mjestima na kojima nije potrebna nikakva kvalifikacija.

Neregulirana zanimanja: vidjeti: *regulirana zanimanja (profesije)*

Nezavisna procjena: termin koji se koristi u kontekstu **osiguranja kvalitete** i **evaluacije**, odnosi se na procese provjere funkcioniranja metodologija i procedura za osiguranje kvalitete, integriteta ili standarda pružanja obrazovanja i obuke i njihovih ishoda. Obično nezavisnu kontrolu vrši *tim kontrolora* ili *inspekcijски tim* ili **revizora**, i završava se s *izvještajem o nezavisnoj procjeni*.

Nomenklatura zanimanja: stvaranje strukture **zanimanja** u odgovarajućem kontekstu (obično u jednoj zemlji). Uobičajena praksa je da se zanimanja organizuju po određenim **porodicama zanimanja (sektorima)**.

Normativno testiranje ili ocjenjivanje : (za razliku od kriterijskog testiranja ili ocjenjivanja) normativno ocjenjivanje je proces evaluacije (i davanja ocjena) ishoda učenja kod učenika, procjenjujući ih (i rangirajući ih) u poređenju s izvedbama njihovih kolega, ili prema prethodno utvrđenim normama.

Obavezno obrazovanje: termin se odnosi na minimum zakonskih standarda i trajanja **obaveznog obrazovanja** u svakoj zemlji. Obrazovanje za koje zakon određuje da ga svaki pojedinac mora imati. Njegova dužina traje različito od zemlje do zemlje.

Obavezno školovanje: vidjeti: *obavezno obrazovanje*.

Objekt evaluacije: vidjeti: *evaluaciju*.

Objekti: mjesto i resursi prostorija koje se koriste za formalnu obuku, obično u školama.

Obrazovanje i obuka odraslih: za **odrasle**, namijenjeno za osobne ili stručne potrebe. Termin "**obrazovanje odraslih**" je blizak, ali ne i sinonim s terminom **kontinuirano stručno obrazovanje i obuka**. Obrazovanje odraslih obično se koristi: da pruži mogućnosti opšteg obrazovanja odraslima u predmetima koji su za njih od posebnog interesa (npr., u sticanju znanja koje nisu ranije usvojili u srednjem obrazovanju ili obrazovanju nakon njega i na otvorenim univerzitetima, ili za proširivanje znanja i razumijevanja); pruži kompenzacijsko učenje osnovnih vještina, koje pojedinci možda nisu stekli tokom svog osnovnog obrazovanja (kao što je pismenost, osnove matematike, itd.) i time omogućiti 1) dostupnost kvalifikacija koje zbog određenih razloga nisu stekli tokom početnog ciklusa obrazovanja i obuke, ili 2) steći, usavršiti ili obnoviti vještine i / ili kompetencije na određenom području (što se naziva "**kontinuirana stručna obuka**").

Obrazovanje ili obrazovna institucija: svaka institucija povezana s organizovanjem i pružanjem usluga obrazovanja. U najjednostavnijem obliku, odnosi se na školsku jedinicu.

Obrazovanje na daljinu (ili obuka): obrazovanje ili osposobljavanje koje se odvija udaljeno od obrazovne ustanove, obično od kuće. Obrazovanje na daljinu je uvijek **distributivno obrazovanje ili obuka**. U isto vrijeme ono je uvijek **otvoreno obrazovanje**.

Obrazovanje odraslih: obrazovanje koje se pruža odraslim osobama.

Obrazovanje: čitava institucija obrazovanja djece i odraslih u zemlji. Obrazovanje i obuka su dva aspekta ove institucije. Obično se sastoji od **Početnog obrazovanja i obuke (IVET= Initial education and training)** i **obrazovanje i obuka odraslih**.

Obučavanje na praksi: Vremenski period prije početka radne karijere pojedinca, tokom kojeg na radnom mjestu sistematski stiče relativno dugo iskustvo za obavljanje određenog zanimanja, uz teoretsko znanje za to zanimanje koje mu se pruža u školi ili centru za obuku. Polaznik, učenik na praksi, je ugovorom vezan za poslodavca i prima odgovarajuću naknadu (plaću ili doplatu) i uz to mu je takođe plaćeno socijalno osiguranje u slučaju nesreće na radu. Poslodavac se obavezuje da će učeniku na praksi pružiti obuku koja će ga osposobiti za odabrano zanimanje.

Obučavanje na praksi podsjeća na naizmjeničnu obuku, međutim, razlikuje se u pogledu trajanja obuke i tog da se obuka na praksi bazira na ugovoru.

Obučavatelj: vidjeti: *nastavnik*.

Obuka: podučavanje, naročito praktičnih ili stručnih vještina i kompetencija. Organski dio stručnog obrazovanja i obuke. Čini srž obučavanja na praksi i obezbjeđuje okosnicu sadržaja stručnog obrazovanja i obuke (VET-a), bez obzira da li u formalnim tehničkim školama za obuku, tehničkim koledžima ili politehničkim školama ili neformalnim uslovima učenja.

Obuka izvan radnog mjesta: obuka koja se obavlja izvan radnog mjesta i radnog vremena pojedinca; nije direktno povezana sa radnom sredinom, i za obuku ne koristi mogućnosti radnog mjesta (vidjeti također **obuka na radnom mjestu**).

Obuka na radnom mjestu: (OJT= On the job training) Za razliku od obuke izvan radnog mjesta, ova obuka se odvija na radnom mjestu pojedinca i koristi radno mjesto kao medij za učenje. Može se kombinovati s obukom izvan radnog mjesta ili drugim oblicima obuke. OJT se s namjerom organizuje na radnom mjestu, prema tome ima svoje opšte i specifične ciljeve i koristi plan i resurse (vidjeti takođe **Obuku izvan radnog mjesta**).

Ocijeniti: vidjeti *ocjenjivanje*.

Ocjene: ocjene koje se daju učeniku da pokažu postignuće na testu, ispitu, aktivnosti itd.

Ocjenjivač: vidjeti *ocjenjivanje*.

Ocjenjivanje menadžmenta: vidjeti: *menadžment* i *ocjenjivanje*.

Ocjenjivanje nastavnika: vidjeti: *ocjenjivanje*.

Ocjenjivanje objekata: ocjenjivanje ovakvih objekata. Vidjeti *ocjenjivanje*.

Ocjenjivanje prethodnog učenja: vidjeti: *prethodno učenje*.

Ocjenjivanje resursa: vidjeti: *ocjenjivanje* i *resursi*.

Ocjenjivanje škole: ocjenjivanje škole kao ustanove. Ocjenjivanje se može odnositi na ishode, usluge, upravljanje i administraciju, resurse i objekte itd.

Ocjenjivanje učenja: vidjeti: *učenje* i *ocjenjivanje*.

Ocjenjivanje: ocjenjivanje je proces dodjeljivanja **ocjena**, **bilježenje** postignuća ili rangiranje akademskog rada učenika kao dio ocjenjivanja učenja kod učenika.

Ocjenjivanje: uopšteni izraz (pripada široj lepezi termina vrednovanja) koji podrazumijeva sve metode koje se koriste za procjenu izvedbe pojedinca, grupe ili organizacije. Proces saznavanja o tom kako je stanje unutar određene tematske oblasti. To na kraju označava iznos ili stepen do kojeg su određene stvari ili osobine prisutne, ili su ciljevi postignuti. Ponekad sinonim sa **procjena**. Jedna posebna primjena ocjenjivanja, **dijagnostičko ocjenjivanje**, odnosi se na dijagnostički proces i ima za cilj "dijagnoziranje" (unutar dijagnostičke evaluacije).

Ocijeniti je aktivni glagol, dok se vršilac ocjenjivanja naziva **ocjenjivač**. **Ocjenjivanje učenja**

posebno se odnosi na metode i procese koji se koriste za procjenjivanje rezultata (znanja, vještina i kompetencija) pojedinca, i obično vodi do **certifikacije**. Proces vrednovanja u kojoj su mjeri učesnici u obrazovanju postigli unaprijed definirane ciljeve učenja. **Ocjenjivanje nastavnika** odnosi se na procjenjivanje kvalitete i primjerenosti nastavnog procesa, uključujući izvedbu nastavnika i pedagoški pristup, te postignuto učenje. Odgovarajuće primjene su **ocjenjivanje škole, ocjenjivanje resursa, ocjenjivanje kapaciteta, ocjenjivanje uprave**, itd. **Samoocjenjivanje** se odnosi na situacije kada je ocjenjivanje organizovano i sprovedeno od strane pojedinca, grupe, organizacije, itd, koji su **objekat evaluacije**. **Pred-početno ocjenjivanje** uključuje obavljanje evaluacije prije početka neke aktivnosti, npr., za ocjenjivanje uslova za pokretanje programa ili osnivanje ustanove. **Eks-post ocjenjivanje** naprotiv, događa se nakon što je aktivnost završena, na primjer, vršenjem pregleda operativnog programa ili institucije.

Odgovarati (kome) : vidjeti: *odgovornost*

Odgovarati za: vidjeti: *odgovornost*

Odgovorani za: vidjeti: *odgovornost*

Odgovorani: vidjeti: *odgovornost*

Odgovornost: vidjeti: *odgovornost*

Odgovornost: znači stanje odgovornosti za nešto. Obično je pojedinac koji preuzima određeni zadatak, aktivnost ili obavezu **odgovoran za** taj zadatak ili obavezu, odnosno od njega se može tražiti **odgovornost za** taj zadatak. **Odgovorani** je svom nadređenom ili tijelu na većoj instanci. Osoba odgovorna za određeni zadatak mora da vodi računa o brigama, interesima ili zahtjevima onih kojima odgovora. U engleskom jeziku se upotrebljava još jedan blizak termin sa srodnim značenjem: **accountableness** (odgovornost)

Odluke kvalitete: ona svojstva organizacije koje čine njen *Okvir kvalitete*. Takve glavne odlike su relevantnost, isplativost, ekonomičnost i kvalitetno upravljanje.

Odobrenje: vidjeti *akreditacija*.

Odrasli: pojedinci koji su već iznad starosne dobi za početno obrazovanje i obuke.

Okvir za kvalifikacije: vidjeti: *kvalifikacije*.

Opis zadataka (ToR = Terms of reference): tekst posebnog karaktera i strukture, koji definiše obaveze i uloge **ugovorne strane**.

Osiguranje kvalitete: Mehanizam kroz koji se kvalitete može osigurati, obezbijediti, verifikovati i ocijeniti. Da bi se ovaj mehanizam ostvario, potrebna je kompleksna metodologija. To je takođe proces, skupa s rezultatima samog procesa, **osiguravanja** prethodno odlučene kvalitete. Uslov bez kojeg se ne može pri ovom je da postoji politika za osiguranje kvalitete, i da je ta politika prvo veoma dobra i veoma jasno definirana i opisana. Drugi uslov je da su preduzete mjere da se *uspostavi* i razvije, te **obezbijedi** taj kvalitet. Sljedeće, da se poduzmu mjere za *održavanje*

kvalitete, i da se *utvrdi* da je kvalitet zadržan. Tako (monitoring i) evaluacija, skupa s planiranjem, povratnim informacijama, odlučivanjem i djelovanjem (intervenisanjem) stupaju na scenu kao sastavni elementi koncepta osiguranja kvalitete.

U nastavku, osiguranje kvalitete uključuje politiku + strategiju + plan + postupke + pravila+ radnje + **pokazatelje kvalitete** i mjere verifikovanja. Pokazatelji kvalitete su povezani sa **odlikama kvalitete** sistema. Osiguranje kvalitete i **kontrola kvalitete** se onda više povezuju s procesima **pregledavanja, kontroliranja, ocjenjivanja, monitoringa i evaluacije**.

Govoreći posebno o VET-u, osiguranje kvalitete se odnosi na uspostavljanje i funkcionisanje skupa dokumentovanih postupaka koji se temelje na standardima zanimanja i obrazovanja čiji je cilj da osiguraju planiranje, razvoj, funkcionisanje, praćenje i ocjenjivanje izlaznih rezultata VET-a, da mogu zadovoljiti zahtjeve poslodavaca, ambicije praktikanata i društveno-ekonomske zahtjeve razvoja.

Osiguranja kvalitete VET sistema je veoma bitna dimenzija **Evropskog kvalifikacijskog okvira koji je razvila EK**. Sistem bi trebao biti uspostavljen na nivoima država, da se zasniva na odgovornostima države i svih sudionika jer je kvalitet pitanje društvene odgovornosti. Koherentni državni okvir je neophodan da se obezbijedi kvalitet u VET-u, naime **državni kvalifikacioni okvir**. Ciljevi osiguranja kvalitete će se zadovoljiti uspostavljanjem sistema osiguranja kvalitete, što je također povezano s procesom uspostavljanja povjerenja sudionika VET da će ponuda (ulazni element, proces i ishodi) zadovoljiti očekivanja ili mjere do minimuma potrebnih zahtjeva.

Osoba koja prekida školovanje: termin se odnosi na osobe iz gore navedenih kategorija, ali se može odnositi i na one pojedince koji su stigli do kraja obrazovanja ili obuke ali nisu položili ispite. Posebni fokus na ovom terminu je za one koji ne završe obavezno školovanje (manje od 3. nivoa ISCED-a). Oni se često nazivaju "**osobe koje rano napuštaju škol**" i za tu socijalnu grupu mora se voditi naročita socijalna briga da bi se vratili u sistem obrazovanja ili obuke.

P

Periodični: Pridjev koji se koristi uz imenicu da definiše događaje ili zahtjeve koji se periodično ponavljaju u unaprijed definiranim ciklusima, ili ciklusima ponavljanja. Česta upotreba ovog termina u primjeru **periodična akreditacija**, itd.

Ph.D (kratica za Doktor filozofije): najveća titula koju dodjeljuje univerzitet. Pokriva 8 referentni nivo u EQF.

Planiranje ličnog razvoja (PDP): vidjeti: *lični razvoj*.

Plasiranje: termin koji se upotrebljava da opiše proces koji omogućava pojedincu da uspješno uđe u novu sredinu, kao na primjer u školi (uključivanje u obrazovni sistem), na poslu (nalaženje radnog mjesta), u društvenoj sredini (*položaj u društvu*).

Početno stručno obrazovanje i obuka (IVET): obrazovanje i obuka koji se u principu obavljaju prije ili nakon prvog stupanja u zanimanje/zaposlenje/radni život, u početnom sistemu obrazovanja i obuke neke zemlje. IVET se može provoditi na bilo kom nivou puteva opšteg ili stručnog obrazovanja (obrazovanje s punim vremenom u školi ili sistem naizmjenične obuke) ili preko obuke na praksi. Neke obuke koje se poduzimaju nakon (u stvari kad se) započne radni život, također se mogu smatrati kao početna obuka (također prilikom preobuke, prekvalifikacije).

Podrška: sve aktivnosti ili mjere poduzete s ciljem pomaganja pojedincima ili grupama pojedinaca koji nastoje da postignu određene rezultate. Podrška se odnosi na sva ponašanja usmjerena na omogućavanje, podsticanje, pomaganje i slične stavove. **Suportivno ponašanje, suportivni stav, suportivne aktivnosti, suportivne mjere** su indikativni termini koji su vezani za suportivne pristupe tj. pristupe kojim se daje podrška. **Podržavalac** je generički termin koji opisuje svakog osposobljenog pojedinca koji omogućava drugim stručnim osobama ostvarivanje njihovog djelovanja, realizaciju zadataka ili ciljeva. Suportivno ponašanje i prakse karakterišu pristupe kompatibilne sa **službama za podršku učenicima**.

Područje učenja: osnov za grupisanje stepena kvalifikacija unutar okvira koji se zasniva na izučavanju predmetne materije koju sadrže. Područje učenja se obično podudara s profesijom ili dijelom profesije. Područja učenja su normalno rezultat nomenklature zanimanja u određenoj zemlji. Prema tome, područje učenja odgovara na neki način području struke ili **porodici zanimanja**.

Podsistem: vidjeti: *sistem*.

Podučavanje: proces davanja instrukcija tj. podučavanja. Instrukcije izvodi akreditovani **instruktor**, koji se angažuje da **instruira** pojedince iz određenih predmeta. Ne ekskluzivno, ali najčešće, termin se najviše koristi uz obrazovanje i obuku odraslih.

Podučavanje: u većini slučajeva, glavni pristup kod omogućavanja učenja u **frontalnom pristupu** u školi. U sistemu VET-a uključuje **VET nastavnike** (u drugim kontekstima zvane

obučavatelje, instruktore, profesore itd.) kao prenosiocce znanja u procesu podučavanja. U procesu podučavanja ili obuke koristi se **nastavna metodologija** (ili **metodologija podučavanja**) skupa sa **nastavnim materijalom** i **pomoćnim materijalom za učenje**.

Poduzetnik: vidjeti: *poduzetništvo*.

Poduzetništvo: imati poduzetnički status ili proces usvajanja stavova poduzetnika. Naglasak na poduzetništvu (**učenje o poduzetništvu**) već je postalo jedan od kamena temeljaca usvojenih za VET. Brojni projekti su već financirani od strane Evropske unije s ciljem jačanja poduzetništva i poduzetničkog učenja u obrazovanju i obuci širom Evrope i između zemalja koje nastoje da postignu uslove za pridruživanje EU.

Mnogi smatraju da je učenje poduzetništva ogranično na kurs koji za cilj ima da nauči učenike kako da pokrenu biznis. To je skroz pogrešno shvatanje. Poduzetništvo podrazumijeva daleko više od toga: to je dio procesa razvoja karijere učenika, podučavanje učenika na usvajanju odgovarajućih sposobnosti, razvijanju poduzetničkog stava i umješnosti, formiranju pozitivnog odnosa do posla bez obzira koje vrste i u kojoj sredini, podučavanje učenika kako da steknu osnovne vještine vezane za poduzetništvo, i kako da upotrijebe ova svojstva, kako kao proizvođač tako i kao klijent u svijetu u kojem je poduzetništvo u svakom životnom aspektu.

Postajući sposobni da identifikuju mogućnosti za pokretanje vlastitog biznisa, identifikuju svoje kompetencije koje bi im omogućile obavljanje poduzetničkih aktivnosti, razvijanje poduzetničke motivacije, inventivnosti, ponašanju u vezi s riskiranjem, identifikovanjem novih praksi i/upuštanje u takve prakse itd. su samo neki od ogromnog kataloga aspekta koji se tiču učenja o poduzetništvu, pored pokretanja biznisa.

Poduzetništvo su znanje, vještine i kompetencije koji su naučeni. Kao takvo, može i treba biti briga obrazovnog sistema. Integriranje poduzetništva u VET sistem se može postići korištenjem brojnih konkretnih pristupa i metoda, u rasponu od zasebnih tečajeva do prožimanja u svim nastavnim planovima i programima, iskustvenih praksa i integriranja u aktivnosti upućivanja itd. Prije svega, obučavanje nastavnika u vezi s filozofijom, razlozima, koristima i metodologijom podučavanja poduzetništva.

Pokazatelj (i). pokazatelj je konkretni dokaz realizacije određene aktivnosti/zadataka. Takav pokazatelj može imati formu određene radnje (npr., fizičke pomoći, podrške), događaja (npr., konferencije, sastanka) ili sredstva (npr., izvještaj, spisak). Ponekad preuzima formu pokazatelja stepena do kojeg je cilj ostvaren (npr., procenat studenata koji su s uspjehom okončali kolegij). Originalno trebao bi biti kvantitativni pokazatelj. Da bi bio dobar, pokazatelj bi trebao biti "*očigledno dokaziv pokazatelj*". U mnogim slučajevima, pokazatelj je **pokazatelj uspješnosti, pokazatelj uticaja, pokazatelj ishoda** i tako dalje, dok se u većini okolnosti vrednovanja, pokazatelji koriste kao dio osnovnih **kriterija** u vrednovanju. U raspravama o

osiguranju kvalitete, **pokazatelji kvalitete** su termin koji se obično koristi kao alternativa pokazateljima.

Pokazatelj uticaja: vidjeti: *uticaj* i *pokazatelj*.

Pokazatelji izvedbe: podaci ili kriteriji, obično kvantitativni po formi, koji obebjeđuju mjeru određenog aspekta izvedbe pojedinca ili organizacije u poređenju s čim se mogu uporediti promjene u izvedbi ili izvedbama drugih.

Pokazatelji kvalitete: vidjeti: *kvalitet* i *osiguranje kvalitete*.

Pokazatelji nivoa: za svaki od referentnih nivoa u EQF i NQF, široki opisi ishoda učenja na datom nivou, u smislu osam podskupova učenja, vještina i kompetencija. Ponekad se nazivaju **deskriptori nivoa**. Oni uključuju iskaz o dubini i opsjegu ishoda učenja na posebnom nivou da da bi se dobila odgovarajuća kvalifikacija.

Politehnička (škola): politehnička (škola, institucija, itd) je tradicionalno neuniverzitetska visokoškolska institucija, koja se fokusira na stručno obrazovanje. U mnogim zemljama, politehničke škole su nadograđene u univerzitetu.

Politika: iskaz o stavu u vezi s određenim pitanjem, koji odražava namjeru i predanost u vezi s bavljenjem tim pitanjem. Politika je neophodan preduslov za strategiju, koja je opet neophodan uslov za planiranje rada, poduzimanje akcije i implementaciju metodologije, uopšte za ostvarivanje politike u praksi. Politika je obično specifična. Odgovarajuća politika je potrebna za obrazovanje, za razvoj VET-a, za osiguranje kvalitete. U zemlji ili u odvojenom obrazovnom sistemu politika razvijaju **kreatori politike**.

Politika: termin politika se obično odnosi na političke mehanizme, političke aspekte politike, aktivnosti, itd. Politika je odgovornost *političara*.

Polukvalifikovani radnik: vidjeti: *kvalifikovani*.

Pomoćni materijal za učenje: bilo koji materijal pripremljen i dostupan učenicima, odakle mogu učiti i koji im generalno može koristiti kao pomoć u učenju.

Pomoćni materijal: vidjeti: *learning support materials*.

Ponovna akreditacija: obnavljanje procesa akreditacije. Ponovno uspostavljanje ili ponovno potvrđivanje (obično u utvrđenom periodičnom ciklusu) statusa, legitimnosti ili primjerenosti institucije, programa (tj. skupa modula) ili modula studija ili profesionalnog priznavanja pojedinca.

Ponuda radne snage: na konkretnom tržištu rada, ponuda radne snage (ponuda rada) odnosi se na raspoloživost radne snage za upotrebu, tj., količina rada koja je poslodavcima na raspolaganju za upotrebu.

Ponuda: pružanje resursa i sredstava neophodnih za funkcionisanje ili za program. U terminologiji **tržišta rada**, kao i terminologiji stručnog obrazovanja i obuke, ponuda je na jednoj strani (**strana ponude**) a potražnja na drugoj (**strana potražnje**).

Ponuđač/organizator obuke: organizacija ili zvanična institucija koja je **ovlašćena** (akreditovana) za pružanje usluga obuke. Također, svaka organizacija koja je posebno uspostavljena za ovu svrhu ili pojedinci čiji je posao da pružaju obuke. Ponuđači obuka mogu biti poslodavci koji pružaju obuke u sklopu svojih širih poslovnih aktivnosti.

Ponuđač: (programa obrazovanja i obuke): osoba koja, ili tijelo ili institucija koja obezbjeđuje, organizuje ili izvodi program obrazovanja i obuke. Ponuđači VET programa i izvođači trebaju biti propisno **akreditovani** prije *pružanja usluga* programa.

Porodice zanimanja: broj porodica u koje su svrstana sva zanimanja sa određenog tržišta rada. Vidjeti također **nomenklatura zanimanja**.

Portfolio: tehnika ocjenjivanja postignuća ili napredovanja osobe koja uči, i istovremeno instrument za implementaciju tog čina. Portfolio se obično koristi kao tehnika i kao instrument za omogućavanje samoocjenjivanja učenika i procesa napredovanja karijere. Vidjeti takođe *napredak*.

Posao: redovna aktivnost u kojoj je pojedinac angažovan, koju pojedinac obavlja za plaću. Obično se u jeziku koristi da jednostavno izrazi nečiji **zamat**, nečije **zanimanje**, nečiji **poziv** ili **profesiju**. Također može označavati **rad** na određenoj poziciji unutar struke u kojoj je pojedinac zaposlen.

Post-: prefiks koji se upotrebljava s imenicom da bi definirao poziciju određene aktivnosti koja je 'nakon' neke druge aktivnosti, drugog nivoa, itd. Primjeri su **poslije-sekundarno obrazovanje i obuka, post-univerzitetsko istraživanje, postdiplomski studij** (*studij nakon prvog stepena nivoa u visokom obrazovanju*), **eks-post-fakto istraživanje, post-test**, itd.

Potražnja: u slučaju stručnog obrazovanja i obuke i ljudskih resursa, termin koji se odnosi na kvantitet kao i na kvalitet završenih i osposobljenih polaznika stručnog obrazovanja i obuke (**strana ponude radne snage**) od koje se traži da pokrije potrebe **stranu potražnje radne snage** (strana koja potražuje radnu snagu, tj. preduzeća, kompanije, itd.) u određenom kontekstu tržišta rada.

Potrebe za vještinama: vještina ili vještine potrebne za različite vrste aktivnosti, posla ili zanimanja u specifičnoj organizaciji ili /i sektoru ili/i regiji. Ovakve potrebe se ocjenjuju kroz proces poznat kao **Analiza potreba za vještinama**.

Povratna informacija: termin koji potiče iz pristupa systemske teorije i sistema elektronske automatizacije, odnosi se na upotrebu izlaznog rezultata za vršenje uticaja na ulazni element i proces, i prema tome na sam izlazni rezultat. U obrazovnoj praksi, to je proces po kojem informacija koja rezultira iz aktivnosti monitoringa, evaluacije, pregledanja, itd je direktna *povratna informacija* za neposrednu promjenu, ispravku i unapređivanje aktivnosti ili radnje. U sistemskom pristupu, povratna informacija je osnovna radnja. Procesi povratnih informacija imaju katalističku ulogu u dobro organizovanom **Sistemu osiguranja kvalitete** i u evaluaciji uopšte.

Pravila: skup normativne regulative koja usmjerava implementaciju određenih aktivnosti ili mjera, određenog vladanja i ponašanja u definiranim kontekstima. Ova pravila su obično sadržana u **pravilniku**.

Pravilnik: zakonski dokument koji sadrži sva pravila i odredbe koje uređuju određenu aktivnost ili program. Primjer je *Pravilnik o ocjenjivanju učenika*. Vidjeti takođe *pravila*.

Pravovaljanost: Stanje *pravovaljanosti*. U praksi to znači da je odgovarajuća metoda korištena za dokazivanje da je nešto ispravno, za povrđivanje određenih događaja ili informacija itd.

Pre-: Prefiks koji se stavlja na početku riječi da pokaže radnju ili mjeru poduzetu *ranije*, ili nivo smješten *prije*, ili zahtijevan ranije.... Primjeri su ***Preduslov, pred-kursevi, moduli preduslovi, obuka kao preduslov, pred-test***, itd.

Predmet evaluacije: Vidjeti *evaluacija* i *ocjenjivanje*.

Pregled fakulteta: pregled fakulteta ima dva različita značenja 1) proces pregleda ulaznih elemenata, procesa ili izlaznih rezultata fakulteta kao organizacione jedinice; strukture, načina funkcioniranja, misije, opštih i specifičnih ciljeva 2) pregled akademskog osoblja, npr., procjenjivanje izvedbe istraživača i nastavnika.

Pregled kolega stručnjaka: 'Peer review' je proces evaluacije određene aktivnosti, radnog procesa, ili izlaznog rezultata pojedinca, tijela, službe ili institucije, koju obavlja **'peer'** (*stručni kolega*) (ili tim kolega 'peers'). Članovi tima kolega koji vrši procjenjivanje su slični, imaju isti status, ili su u sličnom okruženju ili kontekstu, dijele ista iskustva. U ovom kontekstu 'peer' (stručni kolega) je pojedinac ili grupa pojedinaca koji djeluju u istom ili sličnom miljeu kao ispitanici, na takav način da on / ona razumije kontekst u kojem se odvija kvaliteten pregled i sposoban je doprinijeti tom procesu.

Pregled: termin koji je povezan s evaluacijom i kvalitetom. Svaki proces koji istražuje kvalitet aktivnosti, programa, proizvoda itd. Istraživanja kvalitete. Pregled obično vrši *ocjenjivač* ili *tim za pregled*. Vidjeti *pregled kolega stručnjaka*.

Preliminarni: pridjev koji se upotrebljava da pokaže da je radnja obavljena ili mjera poduzeta prije neke druge radnje, u svrhe pripreme ili istraživanja. *Preliminarni kursevi, preliminarni studiji, preliminarno ocjenjivanje*, itd. su primjeri.

Prenosivost: mogućnost da se (kreditni bodovi, vještine ili kompetencije) prenose i koriste u novom okruženju obrazovanja ili zanimanja.

Prenošljivost: vidjeti: *prenosivost*

Preobuka: ponovno obučavanje, obično s novim predmetima za usavršavanje ili modernizovanje ili poboljšavanje postojećeg znanja, vještina i kompetencija, u istom zanimanju ili u novom.

Prethodno ocjenjivanje ili evaluacija: ocjenjivanje ili evaluacija koji su se desili ranije, prije neke druge aktivnosti ili događaja.

Prethodno učenje: znanje, vještine i kompetencije stečene kroz prethodnu obuku ili iskustvo. Može biti bilo koje forme učenja, ali obično indicira neformalno ili informalno učenje. **Ocjenjivanje prethodnog učenja** i **priznavanje prethodnog učenja** su veoma važni aspekti cjeloživotnog učenja.

Prijenos kreditnih bodova: vidjeti: *Transfer kreditnih bodova, ECTS.*

Prijepis ocjena: štampani ili elektronski zapis dostignuća studenta u obrazovanju ili obuci.

Prilagodljivost: sposobnost da se prilagodi novoj situaciji ili novom okruženju, društvenom ili profesionalnom. Prilagodljivost zahtjeva određene kvalitete, vještine i sposobnosti.

Pristup: proces (može uključivati politike, uslove ili mjere) koji omogućava ili čak podstiče pojedince, ili grupe pojedinaca, da pristupe obrazovnoj instituciji ili programu. Uslovi i okolnosti (šire društveno-ekonomsko okruženje) ili obrazovni zahtjevi (npr., kvalifikacija, nivo obrazovanja, vještine ili radno iskustvo itd) od kojih zavisi pristup i pohađanje obrazovnih institucija ili programa. **Dostupnost sistema stručnog obrazovanja i obuke** odnosi se na gore navedene elemente, ali sa posebnom primjenom u stručnom obrazovanju i obuci. Zahtjevi dostupnosti uvijek trebaju biti jednaki za sve zainteresovane pojedince, za isti program u stručnom obrazovanju i obuci. VET programi ili institucije tako moraju biti **dostupni** svima zainteresovanim. Ako su dostupni svima, onda se za njih kaže da su osigurali **dostupnost** svima.

Pristupačnost: vidjeti: dostupnost

Priznavanje diplome: vidjeti: *priznavanje.*

Priznavanje prethodnog učenja: vidjeti: *priznavanje* i *prethodno učenje.*

Priznavanje svjedodžbi: vidjeti *priznavanje.*

Priznavanje učenja: formalno priznavanje statusa organizacije, institucije, sertifikata, programa, kvalifikacije itd. Formalno priznavanje standarda učenja polaznika kao istinitih ili punovažećih. Priznavanje se obično odnosi na kvalifikacije, certifikaciju, diplomu ili stepen itd. Naročito **priznavanje prethodnog učenja** znači priznavanje učenja koje se desilo, ali nije neizostavno bilo ocijenjeno ili izmjereno prije ulaska u određeni program. Takvo prethodno učenje se moglo steći u formalnom, neformalnom ili informalnim oblicima. Govoreći posebno o dodijeljenim kvalifikacijama, **priznavanje ekvivalentnosti kvalifikacija** znači formalno priznavanje kvalifikacije (diplome ili sertifikata koji dodjeljuje neka institucija) kao ekvivalenta za izrečenu svrhu ili svrhe, kvalifikaciji koju dodjeljuje druga institucija ili tijelo. Ako dvije institucije ili dvije zemlje imaju sporazum o priznavanju, to je **uzajamno priznavanje.**

Proces: skup aktivnosti ili struktura koje su smještene u određenom postupnom nizu. U terminologiji EU, može se također odnositi na organizacione smjernice koje sadržavaju željene ciljeve i politike. Vidjeti *Bolonjski proces* i *Kopenhaški proces.*

Procjena: Sinonim za **ocjenjivanje** i ponekad za **dijagnostičku evaluaciju**. Uglavnom se koristi za procjenjivanje *učenja kod učenika, procjenu potreba*.

Profesija: grupa ljudi u naučnoj struci, čiji se članovi slažu da se pokoravaju specifičnim pravilima ponašanja u svom stručnom radu. Većinom se koristi kao sinonim za struku, zanimanje, itd. Neke profesije u EU su **regulirane profesije**.

Profesionalani: koji je u vezi s profesijom. Stručni, Koji se tiče profesije, zanimanja.

Profesionalni razvoj odnosi se na napredak u poslovnom aspektu života pojedinca.

Kontinuirani profesionalni razvoj (CPD = Continuing professional development) odnosi se na lanac studijskog iskustva (koji se može akumulirati u cijeli program sa stepenima) i radna iskustva planirana da unaprijede znanja i vještine osobe koja se bavi tom profesijom; organizovan u logičan slijed tokom vremenskog perioda. Neodvojivi sastavni dio takvog niza je **Profesionalno priznavanje** (formalno priznavanje profesionalnog statusa pojedinca i prava da se bavi određenom profesijom u skladu s profesionalnim standardima je podložno profesionalnim ili regulatornim kontrolama). (Vidjeti također *priznavanje*).

Profesionalni standardi: vidjeti: *standarde zanimanja*.

Profesionalno usmjeravanje: vidjeti: *upućivanje*.

Profil: u terminologiji stručnog obrazovanja i obuke, profil je organizovano učenje (nastavni program) u određenom zanimanju u formalnoj **nomenklaturi zanimanja**.

Program: termin koji se tradicionalno koristi u obrazovanju za sveukupni plan obrazovnog procesa tokom jedne godine ili određenog ciklusa koji odgovara zanimanju. **Detaljni opis programa** obuhvaća informacije koje su vezane za datume, vremensko trajanje, odmore, praznike kao i sadržaj obrazovanja, predmetnu materiju itd. na nivou ustanove (škole). U cjelini, organizacija učenja i obuke je neodvojivi dio programa. Veliki i složeni **projekat** također se može zvati program (Vidjeti i *akreditaciju programa, program i evaluaciju*).

Projekat: niz međusobno povezanih aktivnosti s utvrđenim ciljevima planiranim da dovedu od određenih ishoda unutar određenog konteksta, te u ograničenom vremenskom okviru. Međunarodna pomoć zemljama u razvoju se obično organizuje u formi projekata. Projekt obično vodi *projektni tim*.

Pružanje obuke: pružanje obuke od strane **akreditovanog** vršioca obuke, poput organizacija, institucija ili službenog stručnog obrazovanja i obuke. Obuku pruža **ponuđač/organizator obuke**.

R

Rad: obavljanje određenog zanimanja za zarađivanje dohotka. Takođe, mjesto gdje se zaposlenje dešava. Pojedinaac koji *radi* je *radnik*, a svi radnici skupa čine *radnu snagu* na *tržištu rada*. Vidjeti *takođe rad, tržište rada*.

Radna snaga: u diskusiji o tržištu rada, radna snaga je broj ljudi koji mogu aktivno sudjelovati u procesu proizvodnje.

Radna snaga: vidjeti: *tržište rada* i *radnu snagu*.

Radno iskustvo: period aktivnosti u radnom okruženju (bez obzira da li je plaćeno ili volonterski). Ponekad se zove *profesionalno iskustvo, stručno iskustvo* ili *iskustvo vezano za određeno zanimanje*.

Radno mjesto: vidjeti: *naizmjeničnu obuku*.

Rangiranje: određivanje mjesta u rangu ili prema rangu, tj. procjenjivanje i raspoređivanje pojedinaca ili institucija ili programa na osnovu definiranih kriterija.

Razvoj događaja: vidjeti: *razvoj*.

Razvoj ljudskih resursa: svaka aktivnost koja ima za cilj unapređenje, poboljšanje, ažuriranje, modernizovanje, itd., postojećih ljudskih resursa. Navedene aktivnosti mogu obuhvaćati obuku, izgradnju kapaciteta, sticanje iskustva, itd.

Razvoj: termin koji se koristi da izrazi promjenu, unapređenje, profesionalno napredovanje, razvoj stručnog obrazovanja i obuke, razvoj škole, razvijanje nastavnih planova i programa.

Razvoj događaja, u pluralu se može odnositi na sva kretanja koja se dešavaju u određenom referentnom vremenskom periodu.

Recipročnost: prihvatanje od strane određene agencija, ishoda aktivnosti (programa, certifikacije, obuke itd) koje je sprovela druga agencija. "Uzajamnost" je termin sa sličnim sadržajem (vidjeti *uzajamno priznavanje*).

Referentna vrijednost: vidjeti: *sistemska vrednovanje*

Referentni nivoi: nivoi su niz uzastopnih koraka. Svaki nivo postavlja raspon standarda znanja, vještina i kompetencija koje je pojedinac stekao. Nivoi nisu sami po sebi standardi već pokazatelji raspona standarda i mogu biti opisani u poredanom nizu. U Evropskom kvalifikacijskom okviru, te prema tome u državnom okviru kvalifikacija, kvalifikacije svih pojedinaca i institucija su prezentovane u skup od osam referentnih nivoa. (vidjeti *EQF, NQF*).

Registrowanje: Proces uključivanja u registar, ili primjene zbog navođenja u registru. Registar se razlikuje od slučaja do slučaja i može biti registar osposobljenih pojedinaca, registar završenih diplomaca, registar akreditovanih programa ili institucija, registar akreditovanih obrazovatelja itd.

Regulativa: unutar države ili institucije, normativne odredbe koje definišu (“reguliraju”) koje metodologije, mjere ili procesi će se implementirati i kako. *Regulatorna tijela* obično *reguliraju* gore spomenuto.

Regulirane profesije: u Evropskoj uniji i drugim zemljama, regulirane su one profesije (zanimanja) za pristup kojima i obavljanje kojih je potrebno odobrenje, certifikacija, ili sličan ekvivalent. One su poznate kao regulirane jer su određene zakonodavnim odredbama koje nalažu posjedovanje određene diplome ili drugih određenih kvalifikacija da bi se bavio određenom profesijom. Nedostatak državne diplome predstavlja zakonsku prepreku za pristup ovakvoj profesiji.

U drugom značenju, regulirane profesije su one koje su ograničene na nosioce posebnih profesionalnih kvalifikacija (tj. pravno regulirane ili od države ili profesionalnih tijela). Veoma često diploma nije dovoljan preduslov za pristup takvoj profesiji i potrebna je još dodatna certifikacija nadležnih vladinih struktura. Po pravilu, regulirane su one profesije koje se bave nečijim životima, zdravljem i/ili slobodom. Za razliku od njih, ***neregulirane*** su one profesije koje podliježu samo pravilima i ponašanju tržišta rada, a ne određenim zakonskim ograničenjima u pogledu diploma.

Rentabilnost: u odlučivanju ukupne efikasnosti procesa ili metodologije, metod koji definiše aspekt cijele efikasnosti. Tehnika koja se upotrebljava za definiranje rentabilnosti zove se **analiza troškova produktivnosti**

Resursi: Opšti termin koji se odnosi na sva sredstva, materijale i opremu koju školu ima na svom raspolaganju za obavljanje obuke. ***Ljudski resursi*** su uključeni.

Referentni nivoi: unutar strukture EQF, i prema tome u kontekstu NQF, nivoi na kojima će biti smješteni različite kvalifikacije koje svaka zemlja daje: Prema EQF, postoji osam nivoa, dok su tri od njih podijeljeni u pod-nivoa.

Revizija: izmjena ili poboljšanje dokumenta poput zakona, pravilnika, kurikulumu, itd. Revizija bi trebala biti rezultat evaluacije i procesa pružanja povratnih informacija.

Revizori: grupa specijalizovanih stručnjaka koja vrši nezavisnu kontrolu. Revizori mogu biti tijelo, agencija ili grupa pojedinaca.

Rezultati: dugotrajni uticaj na ljude ili društvo koji proističe iz određene mjere, projekta, nekog događaja itd.

S

Samo-: prefiks koji se veoma često koristi da označi radnju koja se odnosi na samog aktera radnje, ili je inicirana unutrašnjom, vlastitom motivacijom, za osobnu ili internu upotrebu. Vidjeti ispod za primjere.

Samoevaluacija: Proces evaluacije samog sebe iz bilo kojih razloga i cilja.

Samoocjenjivanje: proces kritičkog pregledavanja kvalitete vlastite izvedbe, ponašanja, postignuća, itd. Vidjeti također ocjenjivanje.

Samosvjesnost: unutar koncepta i procesa ličnog razvoja i opredjeljenja, proces **samo-istraživanja** koje vodi do boljeg poznavanja vlastite ličnosti.

Samoučenje: učenje koje pojedinac sam provodi, uz pomoć vlastitih sredstava i resursa kao što je vrijeme, bez pohađanja određenog programa učenja.

Savjetnik za profesionalno usmjeravanje: vidjeti: *upućivanje* i *savjetovanje*.

Savjetnik: vidjeti: *upućivanje*

Savjetnik: vidjeti: *upućivanje*.

Savjetodavno vijeće: Vijeće uspostavljeno da doprinese određenoj aktivnosti ili programu savjetovanjem. U stručnom obrazovanju i obuci Savjetodavno tijelo može biti **dvostranačko** ili **trostranačko**.

Savjetodavno vijeće: vijeće osnovano s ciljem pružanja savjetodavnih usluga. Savjetodavno vijeće za stručno obrazovanje i obuku je vijeće koje djeluje u stručnom obrazovanju i obuci.

Sektor: termin uopšteno znači segment, dio, grupa sadržavajućih kategorija. Naime, 1) mnoge kompanije grupisane skupa na temelju njihove ekonomske djelatnosti, proizvoda ili tehnoloških sredstava koje koriste; 2) horizontalna kategorija zanimanja, kao npr. ICT (informativno komunikacione tehnologije), ili 3) segment proizvodnje, npr. primarni sektor.

Sektorska kvalifikacija: kvalifikacija koju implementira grupa kompanija koje pripadaju istom sektoru da bi zadovoljile zajedničke potrebe za zapošljavanjem ili obukom.

Sektorski pristup: metodološki pristup koji koristi sektor kao temelj rada. Na primjer, sektorski pristup pri razvijanju nastavnih planova i programa u stručnom obrazovanju i obuci.

Sektorski: pridjev izveden iz imenice sektor, sa značenjem "iz sektora", "koji se tiče sektora", "koji pripada sektoru", "povezan sa sektorom" itd.

Semestar: Podjela akademske godine; obično dva semestra u jednoj godini. Ponekad se dodaje ljetnji semestar.

Seminar: konkretna metoda nastave i obuke ili generalno organizovano učenje. Idealno uključuje malu grupu polaznika, u kojoj polaznici detaljno diskutuju o određenoj temi.

'Sendvič' program: program u kojem obuka na radnom mjestu radno iskustvo, čini znatan sastavni dio, tako da je ovaj program obuke i osposobljavanja duži od sličnih programa koji ne sadrže 'sendvič' element. Vidjeti također *naizmjenični program*.

Sindikat: sindikat profesionalnih radnika koji rade u nekoj struci (profesiji).

Sistem: termin koji ima različita značenja u različitim kontekstima. U ovoj prilici termin se upotrebljava u smislu **Sistemske teorije**, da ukaže na ukupnost, globalnu cjelinu gdje je cjelina veće od svojih dijelova, i u kojoj funkcionisanje svakog dijela utiče na funkcionisanje drugih dijelova na *dinamički način*. Sistem je "Gestalt" prema Geštalt teoriji, i "Polje" prema Teoriji polja. Prema tome, **Sistem osiguranja kvalitete** u VET-u ne može biti ništa drugo već **sistemska cjelina** u tom smislu. **Pod-sistem** se koristi da opiše različite dijelove sistema (npr., **Akreditaciju**). Termin **Državni sistem** opisuje sistem sa državnim opsegom, implementacijom i uticajem (npr., **Državni sistem za osiguranje kvalitete, Državni kvalifikacioni sistem**). **a**

Sistemska teorija: konkretna teorija koja opisuje "sistem". Vidjeti *sistem*.

Sistemski pristup: teoretski i metodološki pristup koji kao osnovu ima sistemsku teoriju.

Sistemski: koji ima karakteristike sistema ili se zasniva na sistenskoj teoriji ili **sistenskom pristupu**.

Sistensko vrednovanje: proces koji omogućava poređenje ulaznih elemenata, procesa ili izlaznih rezultata između institucija (ili dijelova institucija) ili unutar jedne organizacije tokom vremena. Sistensko vrednovanje je omogućeno postavljanjem **referentnih vrijednosti** (referentnih tački prema kojima se nešto može mjeriti. Može se odnositi na željeni minimum ciljeva ili standarda).

Službe za podršku učenicima: vidjeti: *upućivanje*.

SNA: vidjeti: *Analiz potreba za vještinama*.

Snabdjeti: učiniti dostupnim, obezbijediti resurse neophodne za obavljanje neke aktivnosti ili programa.

Socijalna kohezija: termin koji se upotrebljava u sociologiji, društvenoj politici i političkim naukama da označi snagu veze koja povezuje i održava ljude zajedno u društvu. Također se odnosi na homogenost uslova, npr., ekonomskih uslova pripadnika društva.

Socijalni dijalog: u kontekstu stručnog obrazovanja i obuke, proces komuniciranja između države (u ovom slučaju stručnog obrazovanja i obuke) i socijalnih partnera (u načelu udruženja poslodavaca i zaposlenih/radnika) i uopšteno sudionika da promiču svoju uključenost u reformu i razvoj stručnog obrazovanja i obuke. U ovom dijalogu se mogu formirati i koristiti **dvostrančka** ili **trostrančka tijela**. Socijalni dijalog se može odvijati na različitim nivoima, naime, u školi/lokalni nivo, na regionalnom, kantonalnom, entitetskom, državnom nivou. Na međunarodnom nivou, socijalni dijalog može biti bilateralan, trilateralan ili multilateralan, u zavisnosti od broja uključenih zemalja.

Socijalni partneri: termin se koristi za označavanje organizacija poslodavaca, radnika i stručnih udruženja uključenih u dijalog -- ili **socijalno partnerstvo** – s vladinim agencijama (u ovom slučaju s VET-om) s ciljem reforme i razvoja VET-a.

Socijalno partnerstvo: saradnja između VET-a i **socijalnih partnera**, u interesu i jednih i drugih: VET-a i **sudionika**, a posebno preduzeća.

Specialnost: precizna specijalizacija pojedinca, koja se obično podudara sa zanimanje za koju je on obučen i u kojoj je specijalizirao.

Specifikacija: posebni opisi koji detaljno definišu karakteristike ili kvalitete. U većini slučajeva termin se koristi za prezentovanje specifikacija opreme, objekata, aparata itd.

Specijalizovana akreditacija: vidjeti: *akreditacija*.

Spiralni kurikulum: termin se primjenjuje na kurikulume formalnog obrazovanja, gdje se određeni predmeti ponavljaju u sukcesivnim nivoima, s tim što im se ciljevi, sadržaj i kompleksnost povećavaju na svakom većem nivou.

Sposoban: vidjeti: *sposobnost*

Sposobnost za učenje: termin se odnosi na mjeru u kojoj je pojedinac sposoban da sam identifikuje propuste u svom učenju i da preduzme korake da te propuste nadoknadi. U savremenom poimanju cjeloživotnog učenja, sposobnost učenja se smatra i **ključnom kompetencijom** koju je vrijedno steći, i glavnim ciljem učenja i podučavanja.

Sposobnost: pojam ima različita značenja u različitim kontekstima. Uopšteno, odnosi se uglavnom, ali ne isključivo, na mentalne sposobnosti. Osobina pojedinca da je **sposoban** da nešto obavi ili postigne. Osobina koje dozvoljava ili omogućava neko postignuće ili ostvarenje. Posjedovanje osobina (naročito mentalnih) potrebnih da se nešto uradi. Generička mentalna ili fizička snaga za obavljanje zadataka pri učenju, radu ili u svakodnevnim situacijama. Ponekad se sposobnost može odnositi na poseban **talent**², poput spretnosti prstiju, vizuelnu ili prostornu oštrinu, ili konceptualno razmišljanje. Sposobnosti se mogu podučavati, učiti ili jačati, ali se uvijek podrazumijeva da postoji prirodna ili urođena predispozicija za njih. Ako osoba posjeduje sposobnost da obavi određeni zadatak, onda se kaže da je ta osoba **sposobna** da obavi taj zadatak.

Standardi: prvobitno su se koristili drugi termini umjesto “standarda”. Termin “standardi” raširio se tokom zadnje 2-3 decenije kao rezultat naglaska na **Evaluaciju** i njenu povezanost sa **Osiguranjem kvalitete, Certifikacijom, Akreditacijom, Kvalifikacijama** itd. Onda je termin Standardi preovladao i trenutno se generalno upotrebljava.

Termin “standard” se danas koristi u raznoraznim kontekstima, s različitim značenjima, dok ga suviše revne grupe korisnika u mnogim slučajevima pogrešno upotrebljavaju.

² Pojmovi u tekstu, napisani podebljanim kurzivom, nalaze se po svom abecednom redu u dijelovima A i C.

Indikativni primjeri normalne upotrebe "standarda" su sljedeći:

- Standard se razumije i koristi kao sredstvo koje ima normativni karakter (onda je njegovo značenje slično "regulativama", "smjernicama", "obaveznim uputstvima" itd.). U tom smislu, predviđa norme ili poseban skup zahtjeva koje regulišu određeni proces.
- Standard se razumije kao instrument upoređivanja, da uporedi postojeću situaciju ili stvarnost s mjerama, i omogući prosuđivanje.
- Standard se razumije kao minimalno prihvatljiv uslov za ... (ako ovi minimalno prihvatljivi uslovi nisu zadovoljeni na nekom X nivou, situacija nije prihvatljiva), kao na primjer, minimalni broj radnih dana, minimalni broj učenika u razredu itd.
- Standard se razumije kao minimalni nivo dostignuća da bi se poduzeo naredni korak, kao dogovorena "granični prag" ispod koje uslov ne postoji ili se ne prihvaća (npr., na univerzitetu se primaju samo kandidati koji su na prijemnom ispitu postigli određeni broja bodova ili iznad toga). Ovdje se standard koristi kao sinonim za graničnu vrijednost.
- Standard se često razumije kao obavezna tačka na kvantitativnoj skali, kao npr, prostor od najmanje 50 metara kvadratnih je minimum zahtjeva za licenciranje programa obuke.
- U nekim slučajevima standardi se poimaju kao ciljano postignuće u određenom procesu (npr., u 2015. godini 10% mladih u EU će imati univerzitetsku diplomu). U ovom slučaju standard se koristi kao sinonim za *referentnu vrijednost*.
- Osim toga, u mnogim slučajevima standard se koristi umjesto pokazatelja (npr., većina maturanata VET škola bi trebala pronaći posao u svojoj oblasti).
- Ponekad kao detaljan poseban opis za osvjetljivanje **kriterija** evaluacije i **osiguranje kvalitete** uopšte.

Nepravilna upotreba ovog termina:

- Ponekad se termin "standard" pogrešno koristi kao sinonim za **kriterij**. Standard nije sam po sebi kriterij. On je prije detaljan opis, ili pojašnjenje, ili daljnja elaboracija kriterija ili tražene tačke na kvantitativnoj skali.
- Druga zabuna nastaje između standarda na jednoj strani i **indikatora** i **mjera** s druge strane, kada se koristi **Pristup logičke matrice**, upotreba koja u svakom slučaju nije uvijek pogrešna.

Standardi koji se odnose na VET, mogu se grupisati na raznorazne način. Za VET su interesantne vrste standarda koji se zasnivaju na sadržaju. U toj grupaciji standarda, sljedeće specifične vrste standarda se mogu identifikovati u VET kontekstu: **Opšti standardi i opšti VET standardi, standardi stručnih kvalifikacija, standardi zanimanja, obrazovni standardi, standardi obuke** i, na kraju, **standardi programa**.

Standardi kvalifikacija: vidjeti: kvalifikacije.

Standardi obrazovanja i obuke: zvanični akt koji definiše obavezni minimum konteksta obrazovnog programa, maksimalnu dužinu školovanja za učenike i kvalitativni zahtjeve koje

moraju zadovoljiti oni koji su završili školovanje. Obrazovni standardi su preduslov za razvijanje nastavnih planova i programa.

Standardi zanimanja: veći i kompleksniji dokument od **zahtjeva zanimanja**. Standardi zanimanja, kao i zahtjevi, definiraju vještine, potrebe, i sposobnosti koje su primjenjive na poslove unutar zanimanja u smislu izvedbe. Oni pokrivaju ključne aktivnosti koje se obavljaju unutar dotičnog zanimanja, pod uslovima s kojima će se vjerovatno vršilac posla susresti. Standardi zanimanja su definirani na industrijskom i sektorskom nivou. Tako, poslodavci određuju standarde za ishode VET-a koji su identični onima u dobijenom zaposlenju i njegovom obavljanju. Standardi zanimanja se razvijaju kroz procese poput funkcionalne analize svakog zanimanja.

U definiranju standarda zanimanja, prvo treba istaći zahtjeve zanimanja.

Postojanje standarda zanimanja je element bez kojeg se ne može u kvalifikacijskom sistemu.

Profesionalni standardi i **stručni standardi** su termini koji se alternativno koriste.

Staziranje: vremensko razdoblje i situacija ili stanje pojedinca koji se obučava, **pripravnik**, kao interni praktikant provodi dio svoje obuke u radnom okruženju. Ovo je uobičajena praksa za tzv. **sendvič programe ili naizmjeničnu obuku**.

Stopa aktivnosti: To je koeficijent dobijen dijeljenjem aktivne populacije s brojem osoba u populaciji starosti između 15 i 65 godina.

Stopa zaposlenosti: odražava broj zaposlenih osoba unutar ukupnog broja populacije starosne grupe između 15 i 65 godina.

Strana potražnje za radnom snagom: vidjeti: *potražnja*.

Strategija: termin koji se odnosi na skalu metodologije, obično obuhvaća sve: strategiju, pristup, metode, tehniku, instrumente. U mnogim slučajevima termin se pogrešno koristi kao sinonim za metodologiju. Strategija je direktno relevantna za **politiku**.

Strateški: mnogo puta se odnosi na strategiju, onda znači metodološki. Stvarno značenje termina odražava najvažnije odluke u organizaciji, koje su od najveće važnosti. "Strateški" se razlikuje od taktičkog.

Stručni standardi: vidjeti: *standardi zanimanja*.

Stručni: termin koji se odnosi na obavljanje struke ili na zaposlenje. Ponekad se koristi kao sinonim za profesionalni.

Stručno obrazovanje i obuka: obrazovanje i obuka čiji je cilj osposobiti ljude znanjem, vještinama i kompetencijama koje su potrebne za određena zanimanja, tj. mogu se primjeniti na tržištu rada. Stručno obrazovanje i obuka se pruža u posebnim ustanovama, školama za stručno obrazovanje i obuku ili školama za početno stručno obrazovanje i obuku ili drugim ustanovama, koje se po cilju i opsjegu razlikuju u različitim zemljama. U kontekstu cjeloživotnog učenja, stručno obrazovanje i obuka se izvodi na tri nivoa obrazovanja: srednjem

obrazovanju, obrazovanju nakon srednjeg i tercijarnom. Također, može se odvijati u sva tri vida: Formalno, neformalno i informalno. Posebne dimenzije stručnog obrazovanja i obuke su **IVET (početno stručno obrazovanje i obuka, CVET (kontinuirano stručno obrazovanje i obuka)**, i djelimično **obrazovanje i obuka odraslih**.

Stručno savjetovanje: vidjeti: savjetovanje i također upućivanje.

Stručno upućivanje: vidjeti: *upućivanje*.

Stručno usmjeravanje: vidjeti *upućivanje*.

Struka: specifična profesija koju pojedinac obavlja za izdržavanje na tržištu rada. U ovom značenju pojma ne ukazuje se na posebni nivo profesionalizma ili članstva.

Struka: (u kontekstu VET-a i tržišta rada), **zanimanje** koje zahtjeva kvalifikovani rad, npr, *građevinarska struka*. Kvalifikovana praksa praktičnog zanimanja. **Zanat**. Oni koji su iste struke čine **sindikatske struke**.

Sudionici stručnog obrazovanja i obuke: vidjeti: *sudionici*.

Sudionik: svaki pojedinac, organ ili grupa pojedinaca, ili čak institucija, koja je zainteresovana za aktivnosti neke određene institucije ili organizacije. **Sudionici VET-a** su na primjer oni pojedinci ili grupe pojedinaca, ili čak privatne ili javne institucije, koje izražavaju znatan interes za funkcionisanje i ishode VET-a (učenici, roditelji, nastavnici, direktori, relevantna udruženja, privreda, preduzeća, nevladine organizacije, itd...).

Sumativna evaluacija: (suprotno od formativne i finalne) evaluacija koja se sprovodi po završetku neke aktivnosti ili programa, na takav način da se evaluiraju kako rezultati tako i proces. Vidjeti također *evaluacija*.

Školarina: finasijski doprinos učenika za pokrivanje troškova obrazovanja ili obuke. Obično su učenici oslobođeni plaćanja školarine za osnovno obrazovanje, a u nekim zemljama za državno obrazovanje uopšte.

T

Talent: vidjeti: *sposobnosti*.

Tehnički: termin se odnosi na tehnologiju ili tehniku. U nekim zemljama VET je predstavljen u ***Tehničkom i stručnom obrazovanju i obuci***.

Tematska evaluacija: tematska evaluacija je pregled posebnog aspekta kvalitete standarda koji su fokusirani na iskustvo, praksu ili resurse programa ili institucija.

Tematski: termin se odnosi na poseban aspekt ili temu u totalu. Potiče od riječi *thema*. Primjeri su **tematska evaluacija, tematski izvještaj, međutematski pristup** u nastavi itd.

Tender: proces oglašavanja i sporvođenja nabavke usluga, opreme i materijala. **Učesnici tendera** sudjeluju u tenderskom postupku i na kraju se, obično na osnovu utvrđenih kriterija, odabere **izvođač/ugovorna strana**.

Tercijalno obrazovanje: treći ciklus formalnog obrazovanja, npr., formalno, neobavezno, obrazovanje koje slijedi nakon srednjeg obrazovanja. Drugi termin koji se koristi za tercijalno obrazovanje je **visoko obrazovanje**.

Teze: uopšteno znači stav koji neko ima o određenoj temi ili pitanju i argument koji prezentuje da podrži svoj stav. U visokom obrazovanju podrazumijeva magistarske i doktorske teze (disertacije).

Trajanje akreditacije: vidjeti *akreditacija*.

Trajanje akreditacije: vidjeti: *akreditacija*.

Transfer: proces po kojem se pojedinac može prebaciti iz jednog programa obrazovanja i obuke u drugi programa, pošto mu je priznato stečeno znanje, vještine ili kompetencije.

Transparentnost kvalifikacija: stepen do kojeg vrijednost kvalifikacija može biti transparentna, npr., može se identifikovati i uporediti na (sektorskim, regionalnim, državnim ili međunarodnom) tržištima rada i obuke.

Transparentnost: vidljivost i čitkost kvalifikacija, stepen do kojeg su procesi, stanja ili rezultati transparentni. Primjeri: **transparentnost kvalifikacija**.

Trostranačko: termin koji se upotrebljava da opiše podjednako učešće i zastupljenost organizacija vlade, poslodavaca i radnika u odgovarajućim partnerskim tijelima poput **tripartitnog savjetodavnog vijeća u stručnom obrazovanju i obuci**.

Trostranačko savjetodavno vijeće: u stručnom obrazovanju i obuci, **savjetodavno vijeće** u kojem učestvuju tri strane. Takvo vijeće može postojati i djelovati na lokalnom, regionalnom nivou, itd. Vidjeti *tripartitno savjetodavno vijeće*.

Tržište rada: tržište rada je mjesto (stvarno ili imaginarno) gdje se **rad (posao)** traži i nudi, te prema tome prodaje i kupuje. Tržište rada je tržište na koje potencijalni radnici nastoje da

prodaju usluge rada, a poslodavci da ih kupe. Tržište rada funkcioniše kroz interakciju radnika (*radne snage* ili *ljudstva*) i poslodavaca. Tržište rada može biti državno, regionalno ili lokalno. Pregovori na tržištu rada obično obuhvataju i plaćanje i uslove rada. **Ekonomika rada** je grana ekonomije koja proučava vršioce usluga rada (radnike, radnu snagu), tražioce radnih usluga (poslodavce), i pokušava da shvati rezultirajući obrazac naknada, zaposlenja i dohotka.

Da bi se analizirala obilježja tržišta rada (lokalnog, regionalnog, državnog ili čak međunarodnog) provodi se **analiza tržišta rada** (LMA = labour market analysis). U jednoj takvoj analizi, **potražnja za radom** i **ponuda rada** u datom području se mogu otkriti i definirati. Povezanost između tržišta rada i stručnog obrazovanja i obuke bi trebala biti vrlo čvrsta.

Potražnja za radnom snagom: na konkretnom tržištu rada, potražnja za radnom snagom (potražnja za radom) je količina usluga rada (ponude rada) koji potražuju poslodavci, tj., koju poslodavci žele da kupe.

Analiza tržišta rada: vidjeti: *tržište rada*.

U

Učenik (učenici): učenici u školskim okruženjima učenja.

Učenik na praksi: Učenik polaznik programa *obuke na praksi*

Učenje koje se zasniva na radu: odnosi se na svako formalno učenje koje se u potpunosti ili većinom zasniva na radnom okruženju. *Učenje koje je povezano s radom* je drugi termin koji se često koristi. Vidjeti *učenje*.

Učenje na daljinu: učenje koje se odvija na daljinu (pri obrazovanju na daljinu) pomoću različitih sredstava komunikacije: interneta, radija, televizije, telefona, pošte, računara ili video snimaka. **E-učenje** je termin koji se trenutno upotrebljava da opiše učenje koje se oslanja na elektronske medije (informacijske i komunikacijske tehnologije), dok je **e-kurs** kurs koji nudi upotrebu takvih medija.

Učenje o poduzetništvu: vidjeti: *poduzetništvo*.

Učenje: kompleksan proces kroz koji se stiče znanje. U drugačijoj stručnoj terminologiji, proces kroz koji se mijenja ponašanje i mogućnosti ponašanja pojedinca. Kumulativna aktivnost gdje pojedinac postepeno asimilira sve kompleksnije i apstraktnije jedinice (koncepte, kategorije i obrasce ponašanja ili modela) i/ili usvaja vještine i sposobnosti. Proces učenja može uključivati posmatranje, slušanje, proučavanje, oponašanje, učenje kroz praksu, učenje kroz upotrebu, itd.. Učenje može biti **formalno učenje**, **neformalno učenje** i **informalno učenje**, u zavisnosti od pristupa **pojedinca koji uči** i **obučavatelja**. U aktuelnoj politici EU, **cjeloživotno učenje** je filozofija usvojena kao centralni pokretač. **Sposobnost učenja** je glavni cilj i istovremeno fundamentalni princip, skupa sa osnovnim kompetencijama koje treba steći. U cjeloživotnom učenju, **akumulacija učenja** je glavni element, dok se nastoji ocijeniti i certificirati **prethodno učenje**.

Učesnik na tenderu: vidjeti *tender*.

Učinkovitost: termin koji se odnosi na opseg u kojem aktivnost ispunjava svoju ciljanu funkciju, postiže definirane ciljeve, doseže namjere, proizvodi ciljane proizvode ili rezultate.

Analiza troškova i djelotvornosti je tehnika koja se koristi da

Ugovaratelj: vidjeti: *ugovor*.

Ugovor: Formalni dokument koji potpisuju dvije ugovorne stranke, ozvaničujući sporazum. Strana koja obavlja usluge koje traži **ugovaratelj** je **ugovorna strana/izvođač**.

Ugovorna strana: vidjeti: *ugovor*.

Ulazni elementi: elementi koji ulaze u sistem, sredstva koja u određenoj aktivnosti imaju uticaja na njeno provođenje i izlazni rezultat. Suprotno od **izlaznog rezultata**.

Umijeće: termin koji se obično odnosi na praktično znanje kako nešto uraditi, na praktično znanje ili stručnost (fizičke, intelektualne, socijalne i druge vještine) za izvršavanje nekog

zadatka. U širem smislu, posjedovati 'know how' (umijeće) odražava posjedovanje tehnologije da se izvrši ili primjeni nešto.

Umjetnost: vidjeti: *umjetnički zanati*

Unapređivanje: poboljšavanje uslova, statusa, implementacije itd. Proces (i rezultat procesa) jačanja, poboljšavanja ili obogaćivanja kvalitete ponude ili standarda ishoda. Unapređivanje je rezultat radnji koje se poduzimaju nakon povratne informacije dobijene od ocjenjivanja, praćenja ili evaluacije.

Univerzitet: glavna visokoškolska obrazovna ustanova koja dodjeljuje vlastite diplome, uključujući i magistarski i doktorski stepen, te koja obično vrši istraživački rad.

Uporedivost: mogućnost pravljenja poređenja uspostavljanjem ekvivalentnosti između sistema (na sektorskom, državnom ili međunarodnom nivou) za određena dostignuća aktivnosti. Naime, željeni slučajevi za ovakvo upoređivanje su *uporedivost kvalifikacija*, *uporedivost certifikacija (svjedodžbi ili diploma)* itd. U praksi to je formalni sporazum između dvije ili više strane da su dvije ili više kvalifikacije ekvivalentne, i da su na vrijeme preduzete mjere za održavanje ove ekvivalentnosti. Od posebne važnosti je trenutna uporedivost između obrazovnih sistema EU. Dokazana uporedivost povećava mobilnost i zapošljivost pojedinca.

Uprava škole: Funkcija školske administracije, uključujući sve menadžerske procese i aktivnosti.

Upravljanje projektnim ciklusom: (PCM=Project Cycle Management): Proces, ali najvažnije, priručnik Evropske komisije u kojem je ovaj proces opisan, tj., kako planirati i predložiti projekat i kako upravljati projektom tokom kompletnog ciklusa: od početka do završetka i finalne evaluacije.

Upućivanje i savjetovanje: unutar *službi za podršku učenicima* u obrazovanju i obuci. Upućivanje i savjetovanje obuhvata široku lepezu aktivnosti, radnji i mjera koje imaju za cilj da pruže podršku učenicima da postignu normalan i uspješan osobni, socijalni, stručni razvoj. Unutar ovakvog dinamičkog procesa razvoja, da donose uspješne obrazovne, osobne, socijalne i profesionalne odluke.

Upućivanje se odnosi na čitav spektar razvoja pojedinca, te se prema tome treba smatrati cjeloživotnim procesom. **Savjetovanje** je univerzalna bibliografija i praksa često uključuje psihološki orijentiranu podršku, koja je osobnije prirode. Upućivanje i savjetovanje se danas smatraju cjelokupnim zbirom višeg broja vidova usluga koje se pružaju pojedincu. Upućivanje i savjetovanje nije ograničeno na učenike. U dobro organizovanim sistemima proširuje se na roditelje, nastavnike i drugo osoblje iz škole ili centra za obuku.

Kada se naročito odnosi na stručnu dimenziju podrške, preferirani izraz je **usmjeravanje karijere**, ili ponekad **stručno upućivanje** ili čak **stručno usmjeravanje**. U sklopu filozofije cjeloživotnog učenja, naglasak na pristupu upućivanja ne može biti drugačiji nego **cjeloživotno upućivanje**, odražavajući cjeloživotni razvoj svih aspekata pojedinca. Ponekad se koristi

termin ***dinamičko upućivanje i savjetovanje*** da odrazi kontinuirano cjeloživotno preduzimanje koraka za podršku.

Termini koji se koriste da označe specijaliste za upućivanje i savjetovanje su ***savjetnik, Savjetnik za profesionalno usmjeravanje, mentor.***

Unutar aspekta razvoja karijere, glavna uloga upućivanja i savjetovanja u VET-u je podrška učenicima da se na vrijeme i primjerno povežu sa stranom potražnje za radnom snagom, s preduzećima i kompanijama; podrška učenicima u formi ***nalaženja radnog mjesta*** (za praksu ili stalni posao), i kao pomoć pri prilagođavanju na radnom mjestu i uspjeh. Također, relevantnom podrškom poslodavcima koji zapošljavaju nove završene učenike VET-a, osigurava se važna povratna informacija za samu školu, implementiranje nastavnih planova i programa i pružanje obuke.

Usađivanje: produblјivanje, jačanje i stabilizovanje mjera, prakse, rezultata, reforme, običaja itd.

Usmjeravanje karijere (u UK careers guidance ili careers education): vidjeti *upućivanje i usmjeravanje*

Uticaj: dublje direktne ili indirektnе posljedice koje implementacija određene mjere, politike ili projekta, itd. ostavlja na korisnika i šire okruženje.

Uzajamni: dogovorena praksa između dvije strane. Dvije institucije ili pojedinci se dogovore o uzajamno prihvaćenim aktivnostima, praksama ili rezultatima. Indikativni primjeri su *uzajamno priznavanje kvalifikacija, uzajamno ocjenjivanje i procedure povratne informacije, uzajamno priznavanje studijskih programa, uzajamno priznavanje kreditnih bodova, itd.*

V

VET: vidjeti: *Stručno obrazovanje i obuku.*

Visoko obrazovanje: termin koji se koristi u Evropskoj uniji za svo formalno obrazovanje na nivou nakon završenog srednjoškolskog, obično se gleda kao na obrazovanje koje vodi do najmanje dodiplomskog stepena ili ekvivalenta. Univerzitet je dio visokog obrazovanja. Stari termin “viša škola” danas se odnosi na **poslije sekundarni** ali **preduniverzitetski** nivo ustanove.

Visokoškolska institucija: svaka institucija koja legalno funkcionira na nivou visokog obrazovanja.

Vještina(e): termin koji ima različita značenja u zavisnosti od određenih pojmova upotrebe. Uopšte, odnosi se na konkretne praktične sposobnosti potrebne da bi osoba izašla na kraj s različitim zahtjevima u određenim situacijama. Vještine mogu biti socijalne, kognitivne, profesionalne, itd., i unutar svake čak još specifičnije, poput komunikativnih vještina, vještine upotrebe informacijske i komunikacijske tehnologije, vještine odlučivanja i tako dalje. Iako se sposobnosti više smatraju prirodnim kvalitetima urođenih svojstava, vještine se više smatraju rezultatom učenja i iskustva. U VET-u se termin obično odnosi na profesionalne vještine, specifično praktično znanje i iskustvo potrebno za obavljanje određenog zadatka ili posla. Trenutno se termin kompetencije upotrebljava kao sinonim za termin vještine.

Vještine prilagodljivosti: vještine i sposobnosti potrebne da se pojedinac prilagodi novom okruženju.

Vještine zapošljivosti: vještine i svojstva potrebne za poboljšanje šanse pojedinca da se zaposli, koje čine uposlenike uspješnijim u odabranim zanimanjima, plaćenim ili ne. Što više vještina zapošljivosti pojedinac posjeduje, to se bolje može **zaposliti**. Vještine zapošljivosti nisu ograničene na formalne kvalifikacije (profesionalno specijalizirano znanje i vještine i njihova prilagodljivost), već se više podrazumijevaju relevantne sposobnosti kao što su kvalitet, stavovi, ponašanje itd. Prema tome, vještine zapošljivosti se stiču, uče kroz praksu i proučavanje. Ovo je prema tome važan faktor učenja u VET-u.

Vrednovanje programa: vrednovanje znači postupak u kojem nadležna ustanova koja izdaje svjedožbu potvrđuje da su ishodi učenja (znanje, vještine i kompetencije) koje je pojedinac stekao provjerene prema predviđenim kriterijima i vode do kvalifikacije koje izdaje ta nadležna ustanova.

Vrednovanje: proces i metode za testiranje i dokazivanje **pravovaljanosti** nečega (npr., podataka, rezultata, rezultata učenja ili prosuđivanja itd. **Vrednovanje programa** je uobičajeni termin. Ponekad se pogrešno koristi kao sinonim za **evaluaciju**.

Vrijednost za novac: izraz koji se koristi za alternativnu djelimičnu definiciju kvalitete, koja procjenjuje kvalitet usluge, procesa ili ishoda u poređenju sa cijenom koštanja za obavljenju uslugu, proces ili postizanje ishoda. U stvari, izraz je povezan s **ekonomičnošću**.

Z

Zahtjevi zanimanja: dokument koji predstavlja zahtjeve od strane kompanija u pogledu znanja, vještina i kompetencija koje bi završeni polaznik trebao imati da bi se s uspjehom zaposlio u određenom zanimanju.

Zajednički modul: zajednički modul u modularnom kurikulumu, u smislu da se treba koristiti u kurikulumima različitih profila, u istoj porodici zanimanja, ili čak unutar više od jedne porodice zanimanja.

Zanat: vidjeti: *umjetnički zanat*

Zanatlija: pojedinac koji primjenjuje neki zanat.

Zanatstvo: cjelokupno područje zanatstva ili stanje primjenjivanja, održavanja ili razvijanja zanata na tržištu rada ili u ekonomiji.

Zanimanje: specifično zanimanje koje pojedinac obavlja da bi sebi obezbijedio sredstva za život. Za sve što se odnosi ili je povezano sa **zanimanjem**, koristi se ovaj termin. Primjeri su **Zahtjevi zanimanja, standardi zanimanja, porodice zanimanja**. Zanimanja se u svakoj zemlji organizuju u državnu **nomenklaturu zanimanja**.

Zaposlenost: znači biti zaposlen, tj. nalaženje i zadržavanje zaposlenja i zarađivanje za život kroz to zaposlenje. **Zaposleni** pojedinac je **zaposlenik**, dok je osoba koja nema posla **nezaposlena**. Proces zapošljavanja u svakoj zemlji omogućavaju državne **agencije za zapošljavanje**. Zaposlenje se nudi u **javnom** ili u **privatnom sektoru**, dok se preduzeća ili agencije koje vrše zapošljavanje nazivaju **poslodavci**. Poslodavci su obično organizovani u **udruženja poslodavaca** ili u **komore**.

Zapošljivost: stepen spremnosti i prilagodljivosti koje pojedinac pokazuje pri pronalaženju zaposlenja, zadržavanju radnog mjesta i ažuriranju vještina zanimanja. Zapošljivost pojedinca zavisi ne samo od adekvatnosti znanja i vještina već i od osobnih sposobnosti kao što je pozitivan stav, **vještina** prilagođavanja, itd. i takođe od poticaja i prilika koje se pružaju pojedincu pri traženju zaposlenja. Kontinuirano stručno obrazovanje i obuka su od suštinske važnosti za zapošljivost pojedinaca jer doprinose kontinuiranom prilagođavanju njihovih vještina. Zapošljivost pojedinca se popravljiva kroz uporedivost stečenih kvalifikacija.

Zbir dobijenih bodova: Ocjena koju učenik dobija a koja pokazuje njegovo postignuće na testu.

Združena diploma: diploma koju zajedno izdaju dvije ili više obrazovne institucije. Pretpostavlja se da se studij obavljao u svim nadležnim ustanovama koje su izdale diplomu.

Zemlja domaćin: u slučajevima prekogranične mobilnosti radne snage ili studenata, termin koji se upotrebljava da opiše zemlju koja prima određenu radnu snagu ili studente.

Znalac: pojedinac koji posjeduje znatno, ili barem, osnovno znanje o sadržaju određenog predmeta ili teme.

Znanje: termin označava mnoge stvari u isto vrijeme. Odražava stanje znanja; sposobnost kognitivnog predstavljanja ideja, događaja ili dešavanja. Usvaja se kroz učenje, može poticati iz praktičnog ili profesionalnog iskustva, kao iz formalnog podučavanja ili učenja.

Znanje se može sastojati iz bilo kojeg oblika znanja, poput činjenica, opisa, shvaćanja, generalizacija, tvrdnji, načela, razmišljanja, analiza, sinteza, debata, metodologija, itd. Znanje je temelj za sticanje i primjenjivanje vještina i kompetencija.

Znanje se može dijeliti, na osnovu prirode stvari koje se znaju, na *deklarativno* znanje (tvrdnje o određenim događajima, činjenicama i empirijskim generalizacijama, kao i dublja načela prirode stvarnosti) ili *proceduralno znanje* (heuristika, metode, planovi, prakse, procedure, rutine, strategije, taktike, tehnike i trikovi).

Također je moguće podijeliti oblike znanja s obzirom na različite načine shvaćanja svijeta koji nas okružuje. Indikativne su sljedeće kategorije: *objektivno* (prirodno/naučno) znanje zasnovano na izvjesnosti; *subjektivno* (književno/estetsko) znanje zasnovano na autentičnosti; *moralno* (humanističko/normativno) znanje, zasnovano na zajedničkom prihvatanju (dobro/loše); ili *religijsko/božansko* znanje, zasnovano na odnosu s božanskim autoritetom (Bogom).

Znanje se stiče kroz učenja ili iskustvo. Kako se primjenjuje u stručnom obrazovanju i obuci, termin obuhvata znanje uopšte i znanje tehnološke oblasti, kao i određene informacije (o kompaniji ili vrsti opreme, na primjer) što je neophodno da se pojedinac osposobi za obavljanje određenog posla.

U kontekstu Evropskog kvalifikacijskog okvira, znanje skupa s vještinama i kompetencijama čini jezgro ishoda učenja.